

Sijoitussidonnaisen vastuuvelan katehallinta

Joonas Huttunen

Tekijä(t) Joonas Huttunen	
Koulutusohjelma Finanssi- ja talousasiantuntijan ko.	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Sijoitussidonnaisen vastuvelan katehallinta	Sivu- ja liitesivumäärä 44 + 41
<p>Tämän opinnäytetyön aiheena on henkivakuutusyhtiön sijoitussidonnaisen vastuvelan katehallinta ja siihen liittyvät työtehtävät. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja on toteutettu toimeksiantona OP-Ryhmälle. Tämän opinnäytetyön raporttiosan lisäksi opinnäytetyöhön kuuluu produkti, joka on työohje sijoitussidonnaisen vastuvelan katehallinnan työtehtävään. Toimeksiantaja hyödyntää työohjetta osana uusien työntekijöiden perehdytystä. Työn tavoitteena on työelämää, eli toimeksiantajaa, hyödyttävän työohjeen laatiminen.</p> <p>Opinnäytetyön raporttiosassa tutustutaan vakuuttamisen peruskäsitteisiin, henkivakuutus säästämiseen ja sijoitussidonnaisen vastuvelan kattamiseen. Sijoitussidonnaisen vastuvelan kattamista käsittelevässä työn osassa annetaan mahdollisuus tutustua sijoitussidonnaisiin tuotteisiin palveluntarjoajan eli henkivakuutusyhtiön näkökulmasta, kuvaten prosessia vakuutuskannan päivittäisen muutoksen aiheuttamasta toimeksiantotarpeesta.</p> <p>Sijoitussidonnaiset vakuutustuotteet ovat kasvattaneet tasaisesti suosiotaan, ohittaen perinteiset laskuperustekorkoiset henkivakuutustuotteet. Verotuettu vakuutussäästäminen on ajankohtaista varsinkin nykyisten eläkeuudistuksien keskellä. Se on olennainen sijoittamisen ja säästämisen muoto, jolla voidaan täydentää lakisääteisen sosiaaliturvan puutteita.</p> <p>Opinnäytetyön lähteinä on käytetty alaa käsittelevää kirjallisuutta, muita opinnäytetöitä, pro graduja, mediajulkaisuja, toimeksiantajan organisaatiosta saatua materiaalia ja tekijän omaa kokemusta työtehtävistä.</p>	
Asiasanat Henkivakuutus, sijoitussidonnainen, unit-link, vastuvelka, sijoittaminen	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaus	2
1.2	Opinnäytetyön rakenne	3
1.3	Toimeksiantajan esittely	3
2	Vakuuttamisesta yleisesti	5
2.1	Vakuutustoiminnan historia, tausta ja tarkoitus	5
2.2	Vakuutustoiminnan peruskäsitteitä	6
2.3	Vakuutusten jaottelu	7
2.3.1	Sosiaalivakuutus	7
2.3.2	Yksityisvakuutus	8
3	Suomalainen sosiaaliturva	9
3.1	Taloudellisen turvallisuuden 4-portainen malli	10
3.2	Lakisääteisen turvan aukot ja niiden täydentäminen	11
4	Yleistä henkivakuuttamisesta	13
4.1	Henkivakuuttamisen eri muodot	13
4.2	Henkivakuutustoiminta Suomessa	14
4.3	Henkivakuutussäästämisen tuotteet	16
4.3.1	Säästö- ja sijoitushenkivakuutus	17
4.3.2	Eläkevakuutus	17
4.3.3	Kapitalisaatiosopimukset	18
4.3.4	PS-säästäminen	18
4.4	Säästöhenkivakuutusten tuotonmääräytymisperusteet	19
4.4.1	Laskuperustekorkoiset vakuutustuotteet	19
4.4.2	Sijoitussidonnaiset vakuutustuotteet	20
4.5	Vakuutussäästämiseen liittyvät riskit	21
4.6	Vakuutussäästämisen verokohtelu	22
4.7	Säästövakuutustuotteiden kulut	24
5	Sijoitussidonnaisten vakuutusten sijoituskohteet	25
5.1	Sijoitusrahastot	25
5.2	Sijoituskorit	26
5.3	Indeksilainat	26
6	Sijoitussidonnainen vastuovelka ja kate	28
6.1	Sijoitussidonnaisen vastuuvelan muodostuminen	28
6.2	Sijoitussidonnaisen vastuuvelan kattaminen	30
6.3	Yli- ja alikattaminen	31
6.4	Katehallinnan työtehtävät	32
7	Produkti	34

7.1	Produktin tavoite	34
7.2	Produktin tarpeellisuus ja kohderyhmä.....	34
7.3	Produktin suunnittelu ja toteutus	35
8	Pohdinta.....	37
8.1	Opinnäytetyön arviointi, kehitysehdotukset ja jatkotoimenpiteet	37
8.2	Opinnäytetyöprosessin ja oman kehittymisen arviointi	38
	Lähteet	40
	Liitteet.....	45
	Liite 1. Vakuutusyhtiöiden* vakuutusmaksutulo Suomessa vuonna 2015 sekä vahinkosuhte ja maksetut korvaukset.....	45
	Liite 2. Henkivakuutusyhtiöiden maksutulot Suomessa vuonna 2015 (milj. €)	46
	Liite 3. Sijoitussidonnaisen kannan työohje (salainen).....	47

1 Johdanto

Henkivakuuttaminen on ollut jo pitkään olennainen vakuutuslaji, jonka avulla voidaan vakuuttaa sekä riskien varalta että kattaa säästötarpeita. Henkivakuuttamisella on eri tavoitteita sen määrittelystä ja muodosta riippuen. Riskihenkivakuutuksella pyritään vakuuttamaan kuoleman varalta, kun taas säästömuotoisella henkivakuutuksella vakuutetaan elämän varalta säästämällä vakuutuskuoreen. Muusta vakuuttamisesta, ja etenkin riskihenkivakuuttamisesta, poiketen säästöhenkivakuutusten vakuutustapahtuma onkin vakuutuksenottajan kannalta toivottua. Tämä tekee säästöhenkivakuuttamisesta poikkeuksellista esimerkiksi vahinkovakuuttamiseen ja muihin henkilövakuutuksiin nähden.

Suomalaisen henkivakuutustoiminnan alkujuuret voidaan ajoittaa henkivakuutusyhtiö Kallevan perustamisvuoteen 1874, vaikkakin tuolloisen Venäjän keisarikunnan autonomisena suuruhtinaskuntana Suomessa oli toiminut venäläisiä henkivakuutusyhtiöitä ennen tätäkin. Sittemmin tähän päivään saakka, on säästöhenkivakuuttaminen kehittynyt nykyiseen muotoonsa saaden välillä varsin erikoisiakin piirteitä. Kuriositeettina mainittakoon Vakuutusosakeyhtiö Verdandin 1970-luvun alkuvuosiin saakka myöntämät säästökellovakuutukset. Säästökelloksi kutsuttu pöytäkello pysyi ajassa, kunhan siihen syötti rahaa säännöllisin väliajoin. Vakuutusyhtiön edustaja kävi sitten kuukausittain tyhjentämässä kelloon kertyneet säästöt. (Jokela, Lammi, Lohi & Silvola 2013, 25–28.) Lähivuosikymmeninä säästöhenkivakuutukset ovat olleet muutosten kohteena niin verokohtelultaan kuin uusien tuotteidenkin muodossa. Näihin verrattain uusiin tuotteisiin kuuluvat myös suosiota kasvattaneet sijoitussidonnaiset henkivakuutustuotteet, joita tämä opinnäytetyö osaltaan käsittelee. Sijoitussidonnaisten tuotteiden perusajatuksena on sijoituspäätösten tekeminen asiakkaan toimesta, jolloin riski vakuutuksen arvon kehityksestä on asiakkaalla. Kiristyvän vakavaraisuussäätelyn ja matalan koron ympäristön vuoksi henkivakuutusyhtiöt pyrkivät tarjoamaan enää lähinnä kyseisiä sijoitussidonnaisia tuotteita.

Henkivakuuttaminen ja sen osa-alueet ovat olleet vuosien saatossa suosittuja opiskelijoiden lopputyöaiheina. Esimerkiksi lähivuosina aiheesta on tehty muun muassa sijoitussidonnaisia tuotteita, niiden käytettävyyttä ja vertailtavuutta käsittelevä Atte Kankaan (2015) pro gradu – tutkielma, Johannes Leinosen (2015) tekemä laajemmin kaikkia vakuutussijoitustuotteita vertaileva opinnäytetyö sekä Jenni Pokkisen (2015) vastuovelkaa käsittelevä SHV-harjoitustyö. Mainittuja opinnäytetöitä on referoitu tässä opinnäytetyössä. Sijoitusvakuutusten verokohtelusta ja niiden käytöstä verosuunnittelamisen instrumentteina, on kat-tavan selvityksen pro gradu – tutkielmassaan tehnyt Kaisu Lepistö (2016).

1.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaus

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on työelämää, eli toimeksiantajaa, hyödyttävän työohjeen laatiminen, joka on osa opinnäytetyötä. Työohje ei ole julkisesti nähtävillä, mutta julkaistava raporttiosa kuvaa työohjeessa kuvattuja työn prosesseja yleisellä tasolla. Produktin, eli työohjeen, voidaan odottaa olevan onnistunut silloin, kun se siirtää perehdyttäjän ajankäyttöä uusien työntekijöiden perehdyttämisestä näiden varsinaiseen työtehtävään. työohjeen keskeisiä tavoitteita ovat myös operatiivisten riskien ehkäiseminen ja toimenpidekuvauksien mallintaminen riskien realisoituessa.

Opinnäytetyön raporttiosan tavoitteena on esitellä produktin käsittelemää aihealuetta, jotta opinnäytetyön luettuaan muodostuisi peruskäsitys henkivakuuttamisesta, sijoitussidonnaisista henkivakuutus tuotteista ja vakuutus sopimusten henkivakuutusyhtiölle muodostaman sijoitussidonnaisen vastuuelan kattamisesta. Luvussa 6 tutustutaan sijoitussidonnaisten henkivakuutus tuotteiden muodostamaan vastuuelkaan myös henkivakuutusyhtiön sisäisestä näkökulmasta. Tässä luvussa esitetään miten sijoitussidonnaisten vakuutus sopimusten puitteissa tehdyt sijoituspäätökset vaikuttavat henkivakuutusyhtiön sisäisiin prosesseihin.

Opinnäytetyön rajaus on kohdistettu sijoitussidonnaisiin henkivakuutus tuotteisiin ja edelleen sijoitussidonnaiseen vastuuelkaan ja sen kattamiseen, mutta tietoperusta käsittelee myös vakuutus alaa yleisesti kattaen vakuutus toiminnan perusteet. Näin luodaan johdonmukainen jatkumo perinteisistä vakuutus tuotteista säästöhenkivakuuttamiseen ja voidaan luoda lukijalle kuva säästöhenkivakuuttamisen eroista muihin vakuutus luokkiin verrattuna. Tämä on säästöhenkivakuuttamisen säästöluonteen kannalta erittäin olennaista. Vaikka kyseessä on vakuutus, ei sana vakuutus automaattisesti tarkoita säästöjen olevan turvattuina mahdollisilta taloudellisilta tappioilta. Opinnäytetyössä esitellään myös perusasiat suomalaisesta sosiaaliturvasta, sen kehityksestä ja tulevaisuuden mahdollisista kehityssuunnista. Tämä on esitetty erityisesti sen vuoksi, että henkivakuuttamisella voidaan täydentää pakollisen sosiaaliturvan puutteita. Siten sosiaaliturvan ja henkivakuuttamisen välisen yhteyden kuvaaminen on asiakokonaisuuden kannalta olennainen tekijä.

Opinnäytetyö ei ota kantaa tuotteiden soveltuvuudesta erilaisiin sijoitusprofiileihin, tee suoraa vertailua muiden mahdollisten sijoituskohteiden ja säästämisvaihtoehtojen välillä tai vertaile eri henkivakuutusyhtiöiden tarjoamia tuotteita keskenään.

Ellei toisin mainita, yksinkertaisuuden ja rajauksen vuoksi työn näkökulma on lähinnä yksityishenkilön ottamissa vakuutustuotteissa, vaikka yrityksille tarjottavat henkivakuutustuotteet ovat yhtä lailla olennaisia asiakokonaisuuden kannalta.

1.2 Opinnäytetyön rakenne

Luvut 2-6 toimivat opinnäytetyön raporttiosan tietoperustana. Luvussa 6 tutustutaan produktin käsittelemään aihealueeseen eli sijoitussidonnaisen vastuuvelan katehallintaan. Luvut 2-5 voidaan nähdä yksityishenkilön näkökulmana aiheeseen, kun luku 6 on olennaisempaa henkivakuutusyhtiöiden, tässä tapauksessa toimeksiantajan näkökulmasta. Luku 2-5 on tarkoitus johdattaa johdonmukaisesti luvussa 6 käsiteltyyn aiheeseen perusasioiden myötä. Luku 6 syventyy produktia referoimalla sijoitussidonnaisen kannan vastuuvelan kattamiseen sekä antaa yleiskuvan sijoitussidonnaisen vastuuvelan katehallinnan työtehtävästä. Luvussa esitellään produktin kuvaamia työtehtäviä ja siihen liittyviä periaatteita ja tavoitteita yleisellä tasolla kuvaamatta kuitenkaan liikesalaisuuksiksi luokiteltavia prosesseja yksityiskohtaisesti. Luku 7 kertoo produktin suunnittelemisesta, tavoitteista, toteuttamisesta ja tavoitteisiin yltämisestä. Luvussa 8 pohditaan opinnäytetyöprosessin onnistumista, kehitysehdotuksia ja arvioidaan opinnäytetyön tekijän omaa kehittymistä prosessin aikana.

1.3 Toimeksiantajan esittely

OP Ryhmä on ollut yli 110 vuoden ajan keskeinen osa suomalaista finanssienttää. OP:n historia voidaan laskea alkaneeksi vuodesta 1902, jolloin Osuuskassojen Keskuslainarahasto perustettiin. Sittemmin vuonna 2005 finanssiryhmään liittyneen Pohjolan toiminta sai alkunsa jo vuonna 1891 Palovakuutus-Osakeyhtiö Pohjolan nimellä. Nykypäivänä OP Ryhmä on Suomen suurin finanssiryhmä ja verovuonna 2014 myös Suomen suurin yhteisöveron maksaja. OP Ryhmän liiketoiminta on jaettu kolmeen eri liiketoiminta-alueeseen: pankkitoimintaan, vahinkovakuutukseen ja varallisuudenhoitoon. Ryhmän perustana ovat noin 180 itsenäistä osuuspankkia ympäri Suomen, jotka omistavat keskusyhteisö OP Osuuskunnan tytär- ja lähiyhteisöineen. OP Ryhmän toiminta perustuu osuustoiminnallisuuteen. OP Ryhmä mainitsee perustehtäväkseen omistajajäsenten, asiakkaiden ja toimintaympäristön kestävä taloudellisen menestyksen, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen. (OP Ryhmä a; OP Ryhmä b; OP Ryhmä 2015.)

Vuoden 2015 heinäkuussa arvostettu talousalan mediajulkaisija Bloomberg arvioi OP Ryhmän Euroopan vahvimaksi pankiksi. Maailmanlaajuisesti OP Ryhmä sijoittui kahdeksannelle sijalle, ollen kymmenen parhaan joukossa ainoana eurooppalaisena pankkina. Osuustoiminnallisista pankeista OP Ryhmä sijoittui kolmanneksi vahvimaksi. Pank-

kien vahvuutta arvioitiin viidellä eri kriteerillä: vakavaraisuudella, järjestämättömien saamisten suhteella luottokantaan, luottotappiovarauksilla, talletusten osuudella varainhankinnasta ja kulu/tuotto-suhteella. Arvioinnissa oli mukana yhteensä 114 pankkia, joiden varallisuus ylitti vähintään 100 miljardia dollaria. (OP Ryhmä a.)

Osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisönä toimiva OP Osuuskunta hoitaa OP Ryhmän muodostaman rahoitus- ja vakuutusryhmittymän ohjaus- ja valvontatehtävät sekä toimii ryhmän strategisena omistusyhteisönä. Sen jäseniä ovat yhteenliittymään kuuluvat talletuspankit ja muut luottolaitokset. OP Osuuskunnan perustehtävänä on luoda edellytykset OP Ryhmän yhtenäisyydelle ja menestykselle sekä valvoa että ohjata ryhmän liiketoimintoja yhteisesti sovitun strategian mukaisesti. Sen tytäryrityksiä ovat esimerkiksi OP Yrityspankki Oyj (entinen Pohjola Pankki Oyj), OP-Palvelut Oy ja OP-Henkivakuutus Oy, joka hoitaa ja kehittää OP Ryhmän henki- ja eläkevakuutusliiketoimintaa keskitetysti. (OP Ryhmä c.)

OP Ryhmä uudisti kesällä 2016 pitkän aikavälin strategiaansa ottamalla tavoitteekseen muuntautumisen puhtaasta finanssitoimijasta digitaalisen ajan monialaiseksi palveluyritykseksi, jonka perustana on vahva finanssiosaaminen. Strategia korostaa palvelujen ja toimintojen digitalisoimista ja sen myötä asiakaskokemuksen kehittämistä. OP Ryhmä laajentaa liiketoimintaansa myös kasvattamalla muun muassa terveys- ja hyvinvointiliiketoimintaa. Näin OP Ryhmä varautuu asiakaskäyttäytymisen muutokseen ja finanssitoimialan voimakkaaseen ja nopeasti etenevään digitaaliseen murrokseen. (OP Ryhmä d.)

2 Vakuuttamisesta yleisesti

Tässä luvussa käsitellään vakuutustoiminnan taustaa, peruseriaatteita, täsmennetään vakuutusalan peruskäsitteitä ja selvennetään vakuutusten jaottelua. Luku käsittelee työn rajauksesta johtuen vakuutustoiminnan perusteita vain yleisellä tasolla.

2.1 Vakuutustoiminnan historia, tausta ja tarkoitus

Vakuutustoiminnalle on ihmiskunnan historian saatossa ollut aina kysyntää sen eri muodoissa. Tarve vakuuttaa erilaisten riskien ja vahinkojen varalta on ollut aina olemassa. Ennen nykymuotoista vakuutusyhtiövetoista vakuutustoimintaa, vahinkojen varalta suojaututtiin lähinnä perhe- ja sukusiteiden avulla, jossa sukulaisuuden pohjalta muodostuneet yhdyskunnat auttoivat hätään joutuneita jäseniään. (Rantala & Pentikäinen 2009, 18.)

Myöhemmin yhteiskunnan rakenteiden muuttuessa, sukulaisuhteet ja perhesiteet alkoivat vähitellen eriytymään, jolloin sukulaisavun antaminen muodostui yhä haasteellisemmaksi. Tällöin vakuutuskysyntään pyrittiin vastaamaan sukulaisavun sijasta keskinäisellä avunantotoiminnalla muiden muodostuneiden yhteisöjen keskuudessa. Tällaisia yhteisöjä olivat esimerkiksi ammattikunnat, samalla seudulla asuvista talonpojista muodostuneet yhteisöt tai vaikka kaupungin talonmestajat. Jo tuolloisesta vakuutustoiminnasta oli erotettavissa nykyisenkaltaisia keskinäisen vakuutustoiminnan piirteitä: yhteisön jäsenen kohdatessa onnettomuuden, odotettiin yhteisön kaikkien jäsenten osallistuvan avunantoon. Vastaavasti jokainen yhteisön jäsen pystyi luottamaan avunsaantiin onnettomuuden sattuessa. Vakuutustoiminnan lähtökohtana ja perusideana on riskin jakaminen suuren ryhmän kesken niin, ettei riskin realisoituminen vaarantaisi kenenkään kantokykyä ryhmään kuuluvien keskuudessa. (Rantala & Pentikäinen 2009, 18, 60.)

Vakuutuskysynnän täyttämisen tilanteessa, jossa keskinäiselle vastuun kantamiselle ei ole ollut sopivaa jäsenpohjaa, on varhaisemmista ajoista lähtien ollut varakkaita henkilöitä ja liikeyrityksiä. Nämä ovat olleet valmiita ottamaan riskiä onnettomuuden varalta vakuutetun puolesta sopivaa korvausta vastaan. Tämän kaltaisesta toiminnasta on sittemmin jalostunut kaupallisella pohjalla operoiva vakuutusliiketoiminta. (Rantala & Pentikäinen 2009, 18.)

2.2 Vakuutustoiminnan peruskäsitteitä

Tiettyjä riskejä varten vakuutuksenottaja sekä vakuutuksenantaja, eli vahinkojen tasaamiseen erikoistunut vakuutuslaitos, sopivat keskenään siitä, että riskin toteutuessa vakuutuksenantaja korvaa siitä aiheutuneen vahingon. Vastaavasti vakuutuksenottaja suorittaa vakuutuksenantajalle sovitun vakuutusmaksun. Edellä kuvatun mukaista sopimusta vakuutuksenottajan ja vakuutuksenantajan välillä kutsutaan vakuutukseksi. Sopimusta, jolla osapuolien välinen oikeussuhde syntyy, kutsutaan vakuutus sopimukseksi. Vakuutus sopimus määrittelee ja täsmentää osapuolien oikeudet ja velvollisuudet ja täsmentää riskit, jotka kuuluvat vakuutuksen piiriin ja miten korvaus määritellään. Vapaaehtoisesti otettujen vakuutusten lisäksi on olemassa lakisääteisiä vakuutuksia, joissa vakuutuksen määrittelevä oikeussopimus voi perustua vakuutus sopimuksen sijasta myös lakiin. (Rantala & Pentikäinen 2009, 61.)

Vakuutusalan keskeisimmät peruskäsitteet pohjautuvat lainsäädäntöön, jossa ne on määriteltä (Rantala & Pentikäinen 2009, 69). Vakuutus sopimus lain 28.6.1994/543 pykälän 2 mukaan *henkilövakuutuksella* tarkoitetaan vakuutusta, jonka kohteena on luonnollinen henkilö. *Vahinkovakuutuksella* vakuutusta, joka otetaan esinevahingon, vahingonkorvaus velvollisuuden tai muun varallisuus vahingon aiheuttaman menetyksen korvaukseksi. *Vakuutuksenantajalla* tarkoitetaan sitä, joka myöntää vakuutuksia. Vakuutuksenantaja on yleinen nimike entiteeteille, jotka myöntävät vakuutuksia, kuten vakuutus yhtiöille, vakuutus yhdistyksille, vakuutuskassoille ja kaikille muunlaisille vakuutus entarjoajille (Rantala & Pentikäinen 2009, 71). Vakuutus sopimus lain pykälän 2 mukaan lisäksi *vakuutuksenottajalla* tarkoitetaan sitä, joka on tehnyt vakuutuksenantajan kanssa vakuutus sopimuksen. *Vakuutettu* on se, joka on henkilövakuutuksen kohteena tai jonka hyväksi vahinkovakuutus on voimassa. *Ryhmävakuutus* on vakuutus, jossa vakuutettuina ovat tai voivat olla vakuutuksen ottamista koskevassa sopimuksessa (ryhmävakuutus sopimus) mainitun ryhmän jäsenet. Vakuutus sopimus lain pykälän 47 § mukaan *edunsaajalla* tarkoitetaan henkilöä, jolla vakuutuksenottajan tai vakuutetun sijasta on oikeus henkilövakuutuksesta suoritettavaan korvaukseen. *Vakuutus tapahtumalla* tarkoitetaan vakuutus suorituksen edellytykseksi vakuutus sopimuksessa sovittua tapahtumaa. Vakuutus tapahtumaa voidaan kutsua myös *eläketapahtumaksi*, kun se on aiheutunut eläkkeen alkamisesta (Rantala & Pentikäinen 2009, 71).

2.3 Vakuutusten jaottelu

Suomalaisen vakuutusalan perinteinen jaottelu jakaa erityyppiset vakuutukset pääasiassa yksityisvakuutuksiin ja sosiaalivakuutuksiin. Sosiaalivakuutus perustuu lainsäädäntöön tai on ainakin lainsäädännön myötä ohjailtua toimintaa. Esimerkkeinä sosiaalivakuutuksista ovat työ- ja kansaneläkkeet. Sosiaalivakuutuksia tarjoavat sekä yksityiset että julkisluonteiset laitokset. Esimerkiksi Kansaneläkelaitos (KELA) on julkisluonteinen lailla perustettu laitos. Yksityisvakuutusten sisältöä ei puolestaan säännellä lainsäädännöllä, lukuun ottamatta yleisiä määräyksiä. Yksityisvakuutus perustuu vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan solmimiin sopimukseen. Pelkästään yksityiset vakuutuslaitokset tarjoavat yksityisvakuutuksia. (Rantala & Pentikäinen 2009, 70.) On kuitenkin pohdittu, että tulevaisuudessa pakollinen lakisääteinen sosiaaliturva sekä vapaaehtoisuuteen perustuvat henkilövakuutukset tulevat muodostumaan selkeämmäksi julkisen ja yksityisen vastuun yhteistyönä toimivan taloudellisen turvan kokonaisuudeksi. Tätä yhteistyötä kutsutaan englanniksi nimellä Public Private Partnership, eli lyhyesti PPP. (Jokela ym. 2013, 17.)

2.3.1 Sosiaalivakuutus

Sosiaalivakuutus on sosiaalisten riskien varalta järjestettyä vakuuttamista. Sitä voidaan määritellä julkisen vallan toimenpitein. Esimerkkejä sosiaalisista riskeistä ovat vanhuus, sairaudet ja siitä aiheutuva työkyvyttömyys, työttömyys ja kuolema. Tavoitteena sosiaalivakuutuksilla on turvata kansalaisten toimeentulo edellä mainittujen riskien toteutuessa. Myös sairaudesta johtuvien kulujen korvaaminen kuuluu sosiaalivakuuttamiseen. Sosiaalivakuuttamiselle tunnusomaista on sen aikaansaaminen lainsäädäntövoimin tai sitä on muuten edistetty erityisin julkisen vallan toimenpitein. Tämä on tärkein erottava tekijä sosiaalivakuutuksen ja yksityisvakuutuksen välillä, jotka voivat kuitenkin kattaa osittain samanlaisia riskejä. (Rantala & Pentikäinen 2009, 70.)

Sosiaalivakuutuksissa on olemassa sekä pakollisia että vapaaehtoisuuteen perustuvia vakuutuksia. Pakollisissa vakuutuksissa vakuutettujen ryhmä on määritelty lainsäädännössä. Vakuutettujen ryhmiä voivat olla esimerkiksi kaikki Suomessa asuvat henkilöt ja työsuhteessa olevat. Niin sanottuja ”puolipakollisia” sosiaalivakuutuksia ovat esimerkiksi työsuhteisiin liittyvät lisäeläke- ja sairausvakuutukset. Näiden järjestäminen on täysin työnantajasta ja sen harkinnasta riippuvaa. Tämän tyyppiset vakuutukset voidaan määrätä pakolliseksi kaikille työntekijöille, jolloin se on osa työ sopimusta. Myös työmarkkinajärjestöjen keskenään sopimat, jäseniään velvoittavat vakuutukset, kuten ryhmähenkivakuutus, ovat edellä mainitun kaltaisia pakollisuuden ja vapaaehtoisuuden väliin asettuvia vakuutuksia. (Rantala & Pentikäinen 2009, 70.)

Eläkevakuutus on tärkein sosiaalivakuutuksen lajeista. Eläkevakuutus vakuuttaa vakuutetun henkilön toimeentulon vanhuuden, työkyvyttömyyden ja työttömyyden varalta. Siihen voi liittyä myös perhe-eläke-etuuksia, jotka turvaavat perheenjäsenten toimeentulon vakuutetun kuoleman varalta. Vakuutusmaksu maksetaan eläketapahtuman myötä eläkkeenä, joka on jatkuva tietyin määräajoin (esimerkiksi kuukausittain) tapahtuva suoritus. Eläkesuoritus maksetaan määräajoin vakuutetun seuraavaan eläkevakuutuksen ehdoissa sovittuun tapahtumaan, esimerkiksi eläkkeensaajan kuolemaan tai työkyvyn palaamiseen. Eläkevakuutus jakautuu kolmeen päätyyppiin: kansaneläkevakuutukseen, työeläkevakuutukseen sekä yksilölliseen eläkevakuutukseen. Kansaneläkelaitoksen (KELA) hoitaman kansaneläkkeen tarkoituksena on taata vähimmäiseläketurva niille kansalaisille, joilla työeläke ei siihen riitä. Työeläke kattaa kaikki eläkkeet, joiden tarkoituksena on työtulon, toisin sanoen palkan tai yrittäjätulon, menetyksen korvaaminen. Tavallisesti työeläkkeet toteutetaan vakuutus-, kassa- tai säätiöjärjestelyillä. Vapaaehtoisia täydentäviä eläkejärjestelyjä voidaan ottaa lakisääteisen työeläkkeen lisäksi. Täydentäviä eläkejärjestelyjä voidaan toteuttaa eri keinoin. Toteutuskeinoja ovat esimerkiksi eläkekassa- sekä eläkesäätiöjärjestelyt. Eläkekassassa ja eläkesäätiössä työnantaja voi vakuutusjärjestelyiltä maksaa eläkkeen tai lakisääteistä eläkettä täydentävän osuuden omista varoistaan, jolloin se voi olla osana työsopimusta. Näiden lisäksi voidaan ottaa niin sanottuja yksilöllisiä eläkevakuutuksia suoraan vakuutusyhtiöstä. Tällöin kyseessä on yksityisvakuutus, eikä sosiaalivakuutus. (Rantala & Pentikäinen 2009, 74.)

2.3.2 Yksityisvakuutus

Yksityisvakuutuksia leimaa julkisen vallan ohjaavan toiminnan puuttuminen, jolloin vakuutus sopimuksen sisältö on osapuolten vapaasti sovittavissa, yleisiä määräyksiä lukuun ottamatta. Kuitenkin vakuutusten rajaaminen yksityisvakuutusten ja sosiaalivakuutusten välille ei käytännössä ole aina täysin selkeää. Yksityisvakuutukset voidaan edelleen jakaa kahteen luokkaan: vahinkovakuutukseen ja henkilövakuutukseen. Vahinkovakuutuksen tarkoitus on esinevahingon, korvausvelvollisuuden tai muun varallisuusvahingon aiheuttaman menetyksen korvaaminen. Esimerkkejä vahinkovakuutuksen piiriin lukeutuvista vakuutuksista ovat murto-, palo- ja vastuuvakuutukset. Kun vakuutuksen kohteena on luonnollinen henkilö, tarkoitetaan sillä henkilövakuutusta. Henkilövakuutuksessa vakuutus tapahtumana on esimerkiksi vakuutetun määrään saavuttaminen, kuolema, työkyvyttömyys tai työttömyys. Henkivakuutus, eläkevakuutus, tapaturmavakuutus, sairausvakuutus sekä työttömyysvakuutus luokitellaan osaksi henkilövakuutuksia. (Rantala & Pentikäinen 2009, 77.)

3 Suomalainen sosiaaliturva

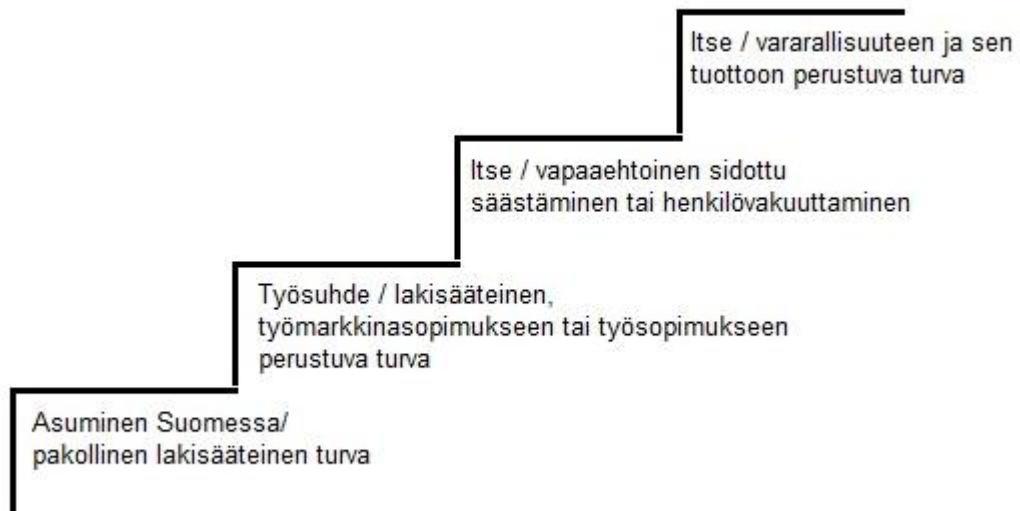
Suomeen on rakennettu perusteellinen sosiaaliturva, joka sai alkusysäyksensä 1970-luvun alussa Kansanterveyslain hyväksymisestä. Lainsäädännön lisäksi sosiaaliturvan tasoa on määritetty myös sopimuspohjaisin järjestelyin. Näiden lisäksi turvaa täydentävänä elementtinä voidaan nähdä erilaiset vapaaehtoiset järjestelyt, eli lähinnä henkilövakuutukset, joihin myös henkivakuutus kuuluu. (Jokela ym. 2013, 65–66.)

Sosiaaliturvan kehitys on ollut lähinnä työmarkkinajärjestöjen ja poliittisten päättäjien kesken suunnittelemaa uudistuksia. Tämän takia sosiaaliturvan kehitys on tarkoittanut lähinnä julkisen turvan kehittämistä. Edellisvuosikymmeninä tämä on ollut mahdollista, sillä kehitystä on tukenut talouden rakenneuudistus, sen tuoma tuottavuuden kehityksen vahvistuminen sekä suotuisa huoltosuhde aikaisempina vuosikymmeninä. Suotuisan huoltosuhteen ansiosta Suomessa oli nykytilannetta enemmän aktiivi-iässä olevia kansalaisia suhteutettuna eläkeikäisiin. 1990-luvun alun lamavuosina huomattiin entisen tasoisen sosiaaliturvan ylläpitämisen edellyttävän enemmän kerättäviä verovaroja kuin mihin suomalaisella kansantaloudella olisi varaa. Siitä lähtien sosiaaliturvan riittävydestä ja sen leikkaamisesta on käyty runsaasti keskustelua: sosiaaliturvan toteuttaminen on poliittisesti vaikeasti ratkaistava aihe, joka pohjimmiltaan tarkoittaa julkisen rahoituksen ja yksilön oman vastuun suhteen tasapainottelua. Tämän lisäksi on ratkaistava, miten suuri osuus palveluista tuotetaan julkisesti ja yksityisesti. Keskustelua värittää osaltaan demografiset haasteet huoltosuhteen heiketessä, kun sotien jälkeisinä vuosina syntyneet niin sanotut ”suuret ikäluokat” ovat siirtyneet tai ovat siirtymässä eläkkeelle. Esimerkiksi nyt 65-vuotiaista iso osa on elossa vielä 20 vuoden päästä ja monet vielä 30 vuodenkin kuluttua. Terveyspalveluiden lisäksi suuri osa tarvitsee myös erilaisia hoivapalveluita. (Jokela ym. 2013, 65–66.)

Suomalaisen sosiaaliturvan kehitys on ajautunut tilanteeseen, jossa joudutaan miettimään julkisen ja yksityisen vastuun suhdeluvun lisäksi yhteistyötä ja yhteensopivuutta yksityisesti ja julkisesti rahoitetun taloudellisuuden turvan kesken. Tätä yksityisen ja julkisen turvan yhteistoimintaa kutsutaan myös termillä Public Private Partnership (PPP). Julkisesti rahoitetun taloudellisen turvan järjestelmien lisäksi tarve vapaaehtoisiin työsuhteeseen perustuviin ja itse hankittuihin turvajärjestelmiin kasvaa. (Jokela ym. 2013, 65–66.)

3.1 Taloudellisen turvallisuuden 4-portainen malli

Suomalaisen yksityishenkilön sosiaaliturvasta on hahmoteltavissa 4-portainen malli, joka on mukaelma EU:n kolmen pilarin mallista sitä edelleen kehittäen suomalaiseen yhteiskuntaan sopivaksi pohjaksi. Mallin avulla voidaan tarkastella suomalaisen sosiaaliturvan rakennetta. (Jokela ym. 2013, 67.)

Kuvio 1. Taloudellisen turvallisuuden 4-portainen malli (Jokela ym. 2013)

Ensimmäinen porras kuvastaa yhteiskunnan takaamaa lakisääteistä turvaa, joka myönnetään kaikille Suomessa asuville henkilöille asuinpaikan perusteella. Suomalaisessa sosiaaliturvassa tämä porras kattaa esimerkiksi julkisen sairaanhoidon, kansaneläkkeen ja lakisääteisen sairasmakuutuksen. (Jokela ym. 2013, 67.) Kansaneläkkeellä tarkoitetaan turvattua perustoimeentuloa, mikäli työeläketurva jää pieneksi tai kokonaan olemattomaksi. Kansaneläke-etuuksiin kuuluvat muun muassa vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke, perhe-eläke sekä kuntoutusetuudet. Kansaneläkkeen maksaa Kansaneläkelaitos (Kela). Täysimääräisenä kansaneläkkeen ja takuueläkkeen kattavuustaso on noin vajaa neljännesosa Suomen palkansaajien keskiansiosta. (ETK 2016a.) Tilastokeskuksen viimeisimmän (16.8.2016) julkaistun tilaston mukaan yksityisen sektorin kuukausipalkkaisten keski-ansiot olivat 3 574 euroa vuonna 2015 (Tilastokeskus 2016).

Toinen porras kuvastaa työsuhteen perusteella karttuvaa turvaa. Suomalaisessa sosiaaliturvassa sillä tarkoitetaan esimerkiksi lakisääteistä työeläketurvaa ja työtapaturmaturvaa. Tähän portaaseen sisältyy myös työterveyshuolto, työmarkkinasopimuksiin perustuva

turva, kuten ryhmähenkivakuutus sekä mahdolliset työpaikkakohtaiset erikseen sovitut vapaaehtoiset sopimukset. (Jokela ym. 2013, 67.) Ryhmähenkivakuutus korvaa kuolemantapauskorvauksen työntekijän kuoleman johdosta vakuutusehdoissa mainituille edunsaajille, mikäli vakuutetulla niitä on (TRHV). Vapaaehtoisista lisäturvista voidaan mainita esimerkiksi lisäeläketurva tai työntekijän täydentävä sairauskuluturva (Jokela ym. 2013, 67). Työeläkkeen päällimmäisenä tarkoituksena on kohtuullisen kulutustason turvaaminen. Työeläkkeen määräytyminen tapahtuu vuonna 2005 voimaan tulleiden säännösten mukaisesti vuosiansioiden ja kattumisprosentin mukaan, joka on porrastettu iän mukaan. Ikävuosina 18–52 kattuma on 1,5 prosenttia, ikävuosina 53–62 1,9 prosenttia ja ikävuosina 63–67 4,5 prosenttia eläkkeen perusteena olevista työansioista. Työeläkettä karttuu kaikista työansioista ikävuosina 18–67. Eduskunta hyväksyi kuitenkin vuoden 2015 marraskuussa uudet eläkelakien muutokset, jotka tulevat voimaan heti vuoden 2017 alusta. Lakiesityksen perustana on työmarkkinajärjestöjen kesken aikaansaatu sopimus. Tässä uudistuksessa vanhuuseläkkeen alaikäraja nostetaan asteittain 65 vuoteen sekä vuonna 1965 tai myöhemmin syntyneiden alaikäraja sidotaan elinajanodotteeseen. Myös eläkkeen karttumisen porrastetusti poistuu ja työeläke karttuu kaikilla 1,5 prosenttia vuosiansiosta. Mikäli eläkkeen nostamista lykätään kun alin vanhuuseläkeikä on ohitettu, eläkkeeseen lasketaan 0,4 prosentin lykkäyskorotus jokaiselta lykätyltä kuukaudelta. (ETK 2016b.)

Kolmas porrastus kuvastaa henkilövakuutusurva, jonka henkilö itse kustantaa itsellensä. Turva voi sisältää myös tulevaan sosiaaliseen käyttötarkoitukseen tapahtuvaa sidottua säästämistä. Aiemmin mainitun Public Private Partnershipin (PPP) mukaisesti kolmannen portaan turvan järjestämistä kehitetään yhteensopiviksi alempien portaiden takaamien turvien kanssa. Tällä yhteensopivuudella voidaan tähdätä verokohtelun yhtenäistämiseen pakollisten järjestelmien kanssa, kuten verovähennyksillä mahdollistettava turvan kustantaminen bruttotuloilla. (Jokela ym. 2013, 68.)

Neljäs porrastus kuvastaa henkilön säästämisen myötä kartuttamaa omaisuutta ja sen tuomaa taloudellista turvaa. Esimerkiksi asunnon omistaminen ja finanssivarallisuus tarkoittavat sen omistajalleen myös tulevaisuuden varalle säästettyä taloudellista turvaa. (Jokela ym. 2013, 68.)

3.2 Lakisääteisen turvan aukot ja niiden täydentäminen

Edellisessä osiossa esitetyt kaksi ensimmäistä porrasta, jotka sisältävät sosiaalivakuutukset ja muut sosiaaliturvan muodot, koskevat hyvin suurta joukkoa Suomen kansalaisista.

Kattavuudestaan huolimatta, näiden turvien jälkeenkin taloudellisen turvan luontiin jää aukkoja, jotka voidaan täyttää vapaaehtoisien vakuutusjärjestelyiden avulla.

Esimerkiksi työntekijäin ryhmähenkivakuutus on ainoa vakuutus henkilön kuoleman varalta, josta maksetaan kertakorvaus edunsaajille. Ryhmähenkivakuutuskin on kaavamainen vakuutus, joka ei ota huomioon yksilöllisiä tarpeita. Sen ulkopuolelle jäävät ne henkilöryhmät, joilla ei ole työsuhteen myötä otettua ryhmähenkivakuutusta, kuten yrittäjät ja opiskelijat. Tämän lisäksi työkyvyttömyyden kohdatessa taloudellinen tilanne ja eläke voi olla hyvin niukka. Työkyvyttömyystilanteessa henkilöllä ei ole mahdollisuutta yhtä hyvään eläkkeeseen kuin pitkään terveenä työskenneltäessä. Myöskään sairausvakuutus ei korvaa kaikkia sairaanhoidon todellisia kuluja. Lakisääteinen tapaturmavakuutus ei sekään korvaa vapaa-aikana sattuneita tapaturmia. Tulevaisuuden keskiarvo lakisääteisen työeläkkeen suuruudesta on noin 40–50 prosenttia loppupalkasta. Useiden eläke on kuitenkin matalampi esimerkiksi opiskelun, työttömyyden tai lastenhoidon myötä lyhyeksi jääneen työuran vuoksi. Myös yrittäjille aikanaan maksettavat eläkkeet voivat hyvinkin olla pienehköjä niiden perustana olevan YEL-työtulon ollessa usein alimitoitettu. (Jokela ym. 2013, 76.)

Näihin yllämainittuihin sosiaalivakuutusten ja sosiaaliturvan verkon aukkoihin voidaan varautua henkilökohtaisin ja yksityisin vakuutusratkaisuin. Tulevaisuuden taloudellisiin haasteisiin, riskeihin sekä oman eläkkeen täydentämiseen on mahdollista varautua esimerkiksi henkivakuutustuotteiden avulla.

4 Yleistä henkivakuuttamisesta

Henkilövakuutuksen yksi laji on henkivakuutus, joka voidaan määritellä joko suppean tai laajan määrittelyn mukaan. Vuoden 1933 vakuutuslainsäädännön mukaan, suppeasti määritelty henkivakuutus on vakuutus, joka voidaan ottaa vakuutuksenottajan tai kolmannen henkilön elämän tai kuoleman varalle. Tämä ”kolmas henkilö” on esimerkiksi vakuutetun lapsi tai työnantajan vakuuttama työntekijä. Vakuutustapahtuman suoritus on perinteisesti jo ennestään sovittu summa, eli pääoma. Laajemman määrittelyn mukaan, henkivakuutus käsittää edellä mainitun ”varsinaisen henkivakuutuksen” lisäksi myös muita täydentäviä vakuutuksia, esimerkiksi eläkevakuutuksen sekä sairaus- ja tapaturmavakuutuksen. (Rantala & Pentikäinen 2009, 77.)

4.1 Henkivakuuttamisen eri muodot

Edellä mainittu suppeampi määrittely muistuttaa hyvin paljon riskihenkivakuutusta, jolla tarkoitetaan vakuutusta, jonka vakuutettu riski on henkilön kuolema. Mikäli vakuutettu henkilö menehtyy, maksetaan vakuutuksessa määritellylle taholle kuolintapauskorvaus, eli vakuutussumma. Säästöhenkivakuutuksesta poiketen, riskihenkivakuutuksessa ei ole säästö- tai sijoituselementtiä. Siten vakuutusmaksun suuruus määräytyy pääosin vakuutuslainsäädännön mukaan määritellyn vakuutetun riskin (esimerkiksi kuolintapauskorvauksen ja henkilön iän) perusteella. Riskihenkivakuutuksella pyritään turvaamaan esimerkiksi perheen tai muun edunsaajan toimeentulo vakuutetun menehtymisen varalta. Henkivakuutus- turvan tarve voi olla otollinen etenkin silloin, kun perheellä on lapsia ja asuntolainaa tai kun perheen toimeentulo on hyvin vahvasti yhden henkilön varassa. (FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 2016.)

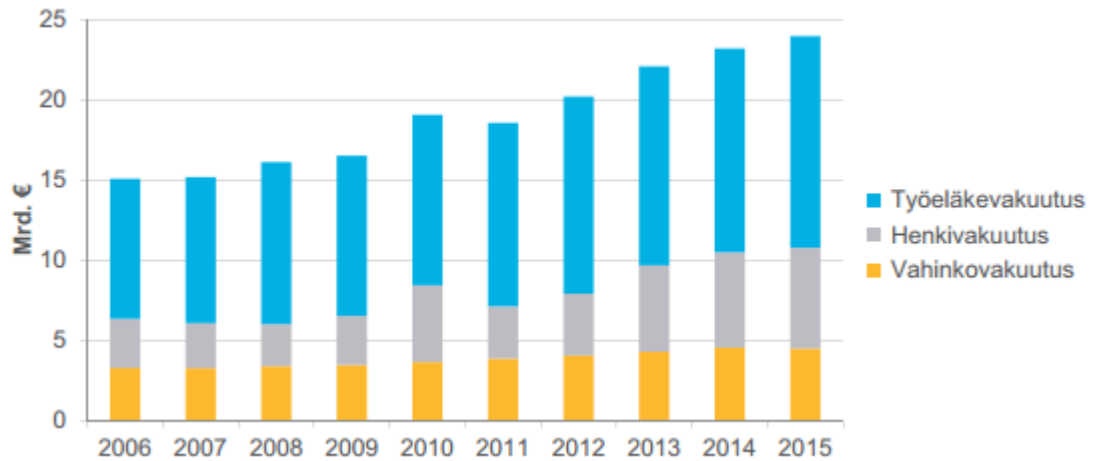
Vakuutussäästäminen voidaan määrittää sijoittamiseksi tai säästämiseksi henkivakuutus- tuotteeseen, joita ovat säästövakuutukset, eläkevakuutukset ja kapitalisaatiosopimukset. Tunnusomaista vakuussäästämislle on sen pitkäaikaisuus: varsinkin eläkevakuutuksissa säästöt ovat sidottuja ennalta määritettyyn eläkeikään, jolloin säästöjen ennenaikainen nostaminen ei ole tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta mahdollista. Suurimpana erona muihin säästämis- ja sijoittamismuotoihin verrattuna, vakuutussäästämisen yhtenä pää- tarkoituksena on tuoton tavoittelun lisäksi myös lakisääteisen eläkkeen täydentäminen ja osaltaan sovittu mukaisen vakuutus- turvan järjestäminen. (Kontkanen 2011, 139.) Eläke- keen täydentämiseen soveltuu erityisesti edellä mainitut henkivakuutusyhtiöiden tarjoamat vapaaehtoiset ja yksilölliset eläkevakuutukset, jotka ovat luonteeltaan pitkäaikaisia, yleensä jopa kymmeniä vuosia kestäviä sopimuksia. (FINE 2014, 3.)

Vakuutussäästämistuotteissa, joissa vakuutettuna on henkilö, jäävät säästöt vakuutusyhtiöille vakuutetun kuollessa. Kyseenomainen riski on yksi vakuutussäästämistuotteiden eroavaisuuksista esimerkiksi pankkitalletuksiin tai rahastosijoituksiin nähden. Tätä riskiä tasapainottaakseen, vakuutusyhtiöt huomioivat niin sanotun *kuolevuushyvityksen* asiakkaan vakuutusmaksuja pienentävänä tekijänä tai mahdollisesti maksettavissa vakuutussäästöjen lisähyvityksissä. Toisin sanoen vakuutuksenottaja saa tällöin säästämälleen alennetulle vakuutusmaksulle suurempaa tuottoa, joka vastaa vakuutuksenottajan vakuutusmatemaattisin perustein arvioitua kuolemisen riskiä. (Jokela ym. 2013, 94–95.)

Riskihenkivakuuttamiseen suhteutettuna säästöhenkivakuutuksissa vakuutetun kuolema on siten vakuutusyhtiön puolesta käänteinen riski, sillä vakuutetun säästöt jäävät kuolintapauksessa vakuutusyhtiöön. On kuitenkin huomionarvoista, että edellä mainittu kuolevuushyvitys ei yleensä riitä kompensoimaan sitä ongelmaa, että vakuutussäästöt menisivät vakuutetun ja tämän perheen kannalta hukkaan. Ongelma ratkaistaan todellisuudessa useimmiten siten, että vakuutukseen sisällytetään kuolemanvaraturva, joka vastaa suurin piirtein vakuutuksessa olevaa säästöjen arvoa. Mainitun mukaisessa järjestelyssä vakuutusyhtiön nettoriski on mitätön tai jopa olematon. Nettoriskillä kuvataan määrää, jolla riskiturva ylittää vakuutussäästön. Kuolintapauksessa vakuutuksen säästöosa jää vakuutusyhtiölle, jolloin se tavallisesti jaetaan muiden vakuutuksenottajien kesken, joskin kuolintapauskorvaus maksetaan edunsaajille. (Jokela ym. 2013, 96.)

4.2 Henkivakuutustoiminta Suomessa

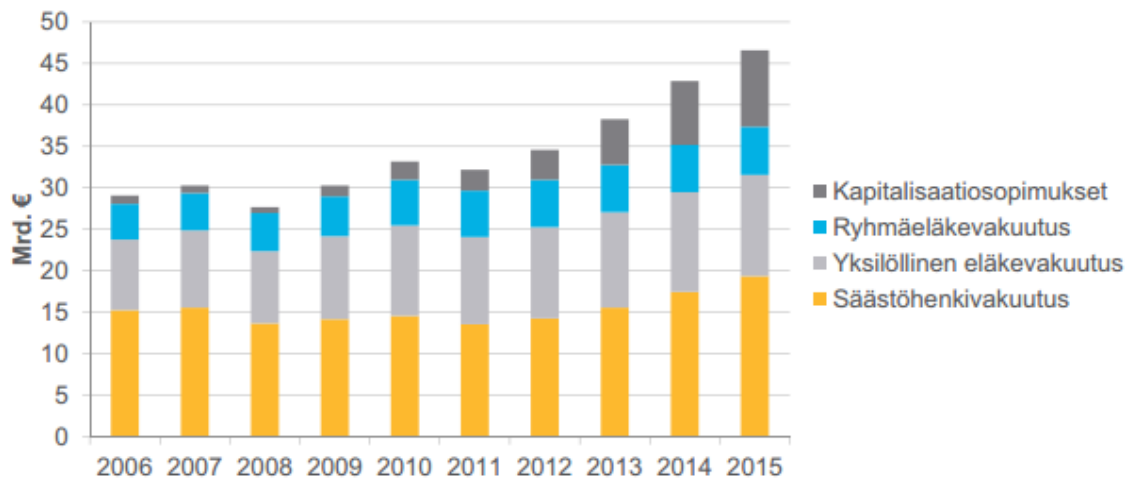
Henkivakuutustoiminta Suomessa on kasvanut voimakkaasti aina 1990-luvun puolivälistä alkaen, mistä voidaan pitää hyvänä esimerkkinä henkivakuutusyhtiöiden vakuutusmaksutulojen kasvua yli vahinkovakuutusyhtiöiden vakuutusmaksutulon (FK 2016, 6; Jokela ym. 2013, 15). Maksutulolla tarkoitetaan vakuutusyhtiön keräämää vastinetta yhtiön tarjoamasta vakuutusturvasta, joka alkaa tilikauden aikana (Talouselämä 2012). Varsinkin sijoitussidonnaiset säästövakuutustuotteet ovat nostaneet suosiotaan asiakkaiden keskuudessa ripeästi. Vuonna 2015 henkivakuutusyhtiöiden vakuutusmaksutuloista suurin yksittäinen osa koostui sijoitussidonnaisten henkivakuutusten vakuutusmaksutulosta, jonka määrä kasvoi 24,3 prosenttia edellisvuodesta ja oli yhteensä 3,1 miljardia euroa. Yhteensä sijoitussidonnaisten tuotteiden maksutulon osuus koko henkivakuutuksen maksutulosta on jo 88 prosenttia. (Liite 1; FK 2016, 8.)

Kuvio 2. Vakuutusmaksutulon jakauma 2006–2015 (FK 2016, 4.)

Vakuutussäästöjen yhteismäärä kasvoi vuonna 2015 yhteensä 9 prosenttia 46,6 miljardiin euroon. Sijoitussidonnaisten vakuutusten säästöt muodostavat lukemasta 67 prosenttia. Säästöjen rakenne on muuttunut voimakkaasti aiemmista vuosista, kun aiemmin perinteisemmät laskuperustekorkoiset muodostivat selvästi suuremman osuuden säästöistä. Laskuperustekorkoiset säästöt vähenivät 5 prosenttia 15,2 miljardiin euroon, kun taas sijoitussidonnaisten vakuutusten säästöt kasvoivat edelleen 17 prosenttia ollen yhteensä 31,4 miljardia euroa. (Liite 1; FK 2016, 8-9.)

Muista tuotteista kapitalisaatiosopimusten maksutulo vuonna 2015 väheni 10 prosenttia 2 miljardiin. Myös yksilöllisten eläkevakuutusten uusmyynti oli vähäistä ja maksutulo aleni 8 prosenttia 440 miljoonaan euroon. Yrityksille suunnattujen vapaaehtoisten ryhmäeläkevakuutusten maksutulo pysyi lähes ennallaan 274 miljoonassa eurossa, josta sijoitussidonnaista oli 122 miljoonaa euroa. (Liite 1; FK 2016, 9.)

Kuvio 3. Henkivakuutuksen vakuutussäästöt 2006 – 2015 (FK 2016, 9.)

Henkivakuutusyhtiöiden markkinaosuuksia mitataan kahdella eri suurella, jotka ovat maksutulo sekä vakuutussäästöjen määrä. Molemmilla tavoilla laskettuna kolme Suomen henkivakuutusmarkkinan suurinta yhtiötä ovat vuonna 2015 Nordea Henkivakuutus, OP Ryhmä sekä Mandatum Life. (FK 2016, 9.) Henkivakuutusyhtiöiden maksutuloerittelyt tuotteittain sekä markkinaosuudet vuodelta 2015 ovat esiteltynä tarkemmin opinnäytetyön liitteessä 2.

4.3 Henkivakuutussäästämisen tuotteet

Säästö- ja sijoitusvakuutustuotteiden ensisijainen tarkoitus on pitkäaikainen ja sidottu säästäminen, joilla voidaan esimerkiksi täydentää lakisääteistä eläketurvaa, jolloin voidaan puhua eläkevakuutuksista. Vakuutussijoitustuotteilla pyritään ennen kaikkea saavuttamaan tuottoa ja kerryttämään säästöä, mutta myös kuolemantapausturvan sisällyttäminen vakuutukseen on mahdollista. Vakuutussäästämistuotteissa tuotto voi määräytyä eri tavoin, kuten kohdassa 4.4 on esitetty erilaiset tuoton muodostumisperusteet. Aivan muiden sijoitustuotteiden mukaisesti, riski ja tuotto-odotus korreloivat toistensa kanssa myös vakuutussäästämistuotteissa: korkeamman tuotto-odotuksen tuotteissa riski on korkeampi ja toisin päin. Vakuutussäästämistuotteisiin liittyvää riskiä on eritelty tarkemmin kohdassa 4.5. Verokohtelu ja verotukselliset edut ovat vakuutussäästämistuotteissa erilaisia muihin sijoitustuotteisiin verrattuna. Verotuettu säästäminen voi olla kuitenkin sidottu siihen, että omia säästöjään ei voida takaisinostaa muutoin kuin tietyissä poikkeustilanteissa, jotka on eritelty vakuutusehdoissa. Jos varat nostetaan säästöaikana ennen sovittua määräaikaa, nostamisesta voidaan periä huomattavia takaisinostokuluja. Tuotteiden verotusta sekä tavallisimpia kuluja eritellään tarkemmin kohdissa 4.6. ja 4.7. (FINE 2016.)

Säästövakuutusta terminä käytetään tavallisesti silloin, kun halutaan viitata sellaisiin henkivakuutustuotteisiin, joiden päämääränä on säästää vähitellen, kuten vaikka kuukausittain erinä. Sijoitusvakuutus on tavallisesti nimitys henkivakuutustuotteista, joiden sijoitukset koostuvat yhdestä tai useammasta kertamaksusta. Huomioitavaa on, että kyseiset termit eivät ole täysin vakiintuneita ja niiden rajat ovat hyvin häilyviä. Tuotteen nimestä ei voi täysin päätellä vakuutustuotteen tarkkaa sisältöä. Lisäksi on tärkeää tiedostaa, että huolimatta tuotenimen sisältämästä vakuutus-sanasta, ei automaattisesti voi olettaa säästöjen tai sijoitusten olevan vakuutettuna mahdollisen arvonalenemisen tai varojen menetyksen varalta. (Finanssivalvonta 2013.)

4.3.1 Säästö- ja sijoitushenkivakuutus

Säästöhenkivakuutuksen perimmäisin tarkoitus on vakuutussäästöjen kerryttäminen vakuutussopimuksessa määrätyn edunsaajan myöhäisempään käyttöön, jonka ajankohta sijoittuu yleisimmin pitkälle tulevaisuuteen. Vakuutuksenottajan maksamat vakuutusmaksut sijoitetaan joko henkivakuutusyhtiön toimesta (laskuperustekorkeisuus) tai vakuutuksenottaja valitsee itse sijoituskohteensa, jolloin säästövakuutuksen tuotto riippuu valittujen sijoitusten tuotosta (sijoitussidonnaisuus). Säästösumman maksamisen ehto on, että vakuutettu henkilö on elossa. Mikäli vakuutettu kuolee ennen vakuutuksen erääntymistä, vakuutussäästö jää vakuutusyhtiölle. (FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 2016.) Todellisuudessa säästöhenkivakuutukseen liitetään hyvin usein riskihenkivakuutusellinen elementti, jolloin säästöjen osuus palautetaan vakuutetun kuolintapauksessa edunsaajille miltei kokonaisuudessaan tai jopa korotettuna. (Jokela ym. 2013, 96.)

4.3.2 Eläkevakuutus

Vapaaehtoisten tai yksilöllisten eläkevakuutusten tarkoitus on täydentää lakisääteistä eläketurvaa. Eläkevakuutuksiin säästetyt varat maksetaan eläkeaikana määräajoin, joka tavallisimmin on kuukausittainen eläkesuoritus varsinaisen lakisääteisen eläkkeen lisäksi. Säästöhenkivakuutusten tapaan, myös eläkevakuutuksissa tuottotavat voivat olla joko korkoperusteisia tai sijoitussidonnaisia. Varsinkin eläkevakuutuksien ominaisuuksiin lukeutuu pitkäaikainen sijoittaminen. (FINE 2016.) Tämä piirre on otettu huomioon eläkevakuutuksiin liittyvässä verotuksessa. Eläkesäästämistä on verotettu kannustaakseen ihmisiä säästämään vapaaehtoisesti eläkepäivien menoja varten. Säästövarojen verovähennysoikeus koskee lähinnä säästövaihetta. Verovähennysoikeuden myöntämisen ehtona on kuitenkin varojen sitominen eläkeikään asti. Siten säästäjälle myönnetyn verokannusteen vastineeksi, tämä sitoutuu olemaan nostamatta säästettyjä varoja muulloin kuin tiettyjen määriteltyjen ehtojen täytyessä. (FINE 2014, 6.) Vapaaehtoisten eläkevakuutusten toinen erityispiirre onkin varojen sitominen pitkäaikaiseen sopimukseen, mikä tarkoittaa,

että säästöjen takaisinosto on mahdollista vain tietyissä tilanteissa, jotka on mainittu vakuutusehdoissa. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi avioero tai pitkäaikainen työttömyys. (FINE 2016.)

Vapaaehtoisten eläkevakuutusten ominaispiirteet on täsmennetty tuloverolain pykälän 34 a § mukaan seuraavasti:

Vapaaehtoisena eläkevakuutuksena pidetään sellaista vanhuuseläkevakuutusta ja perhe-eläkevakuutusta sekä tällaiseen vakuutukseen liittyvää työkyvyttömyyseläkevakuutusta ja työttömyyseläkevakuutusta, johon perustuva eläke on tarkoitettu maksettavaksi toistuvina erinä vuosittain tai lyhyemmin väliajoin vakuutetun tai edunsaajan jäljellä olevan eliniän tai vähintään kahden vuoden ajan. (Tuloverolaki 29.12.2009/1741)

4.3.3 Kapitalisaatiosopimukset

Merkittävin ero säästövakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten välillä on kapitalisaatiosopimuksissa vakuutetun henkilön puuttuminen. Kapitalisaatiosopimuksen perimmäinen luonne onkin sijoitustuote ja sitä voidaan kutsua myös takaisinmaksusopimukseksi. (Jokela ym. 2013, 19.) Kapitalisaatiosopimukset solmitaan määräaikaisiksi sopimuksiksi, sillä vakuutuksen erääntyminen ei johdu kenenkään henkilön kuolemasta tai elämisestä. Sopimuksen erääntyminen ja varojen nostaminen tapahtuvat sopimuksessa määrättyinä ajankohtana. (FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 2016.) Verotuksellisesti kapitalisaatiosopimukset ovat pääperiaatteeltaan yhteneviä säästöhenkivakuutuksien kanssa, sillä sijoitusten tuotto ja verot realisoidaan vasta sopimuksen erääntyessä. (Jokela ym. 2013, 122–123)

4.3.4 PS-säästäminen

PS-säästäminen, eli pitkäaikainen ja sidottu säästäminen, ei ole varsinaisesti säästövakuutustuote, mutta se sisältää osin samoja ominaisuuksia kuin vakuutusmuotoisessa säästämisessä, joten voidaan katsoa olennaiseksi esitellä myös PS-säästämistuotteet lyhyesti samassa asiayhteydessä.

PS-sopimuksessa säästäjä tekee rahatalletuksia sopimukseen kuuluvalla säästötilille, aivan kuten vakuutustuotteessa vakuutusmaksujen suorittaminen vakuutusyhtiölle. Varat allokoidaan tililtä edelleen erilaisiin sijoituskohteisiin, joita voivat olla esimerkiksi pankkitilit, osakkeet, sijoitusrahastot ja joukkovelkakirjalainat. Myös PS-säästäminen on verotuetta samoin kuin vakuutussäästäminen. PS-sopimuksen puitteissa tehdyt maksut säästötilille ovat verovähennyskelpoisia, mutta säästöjä realisoitaessa mahdollinen tuotto verotetaan

pääomatulona. PS-sopimuksen varat ovat myös sidottuja tuloverolain mukaiseen eläkeikään asti, jolloin varojen takaisinmaksu voi aikaisintaan alkaa. (Finanssivalvonta 2015b.)

Ehkäpä merkittävin ero säästövakuutuksiin on PS-sopimusten palveluntarjoajat, joita ovat talletuspankit, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja vaihtoehtorahastojen hoitajat, kun taas vakuutussäästämässä palveluntarjoajana on tavallisimmin henkivakuutusyhtiö (Finanssivalvonta 2015b). Myöskin säästötilillä olevat säästövarat ovat talletussuojan piirissä, jonka tämän hetkinen enimmäismäärä Suomessa on 100 000 euroa (Finanssivalvonta 2014). Talletussuojan puuttuminen säästövakuutustuotteista on siten yksi olennainen ero PS-sopimukseen verrattuna, joissa kyseinen suoja on.

4.4 Säästöhenkivakuutusten tuotonmääräytymisperusteet

Vakuutussäästämisestä puhuttaessa on erotettavissa kaksi erilaista tuottotapaa. Säästövakuutukset ja eläkevakuutukset voivat olla joko laskuperustekorkoisia tai sijoitussidonnaisia (Jokela ym. 2013, 101). Atte Kankaan pro gradun (2015, 91) mukaan, ei ole kuitenkaan mahdotonta sisällyttää sijoitussidonnaista sekä laskuperustekorollista tuottotapaa saman vakuutuksen alle, sillä jotkut henkivakuutusyhtiöt tarjoavat mahdollisuutta tehdä säästöhenkivakuutukseen myös laskuperustekorollisen osan. Säästöjen siirrosta sijoitussidonnaisesta osasta laskuperustekorkoiseen osaan veloitetaan kuitenkin erillinen kulu, joka on lunastuskulujen ja vakuutusmaksun suuruinen. Yhtiöillä on kuitenkin mahdollisuus rajoittaa vakuutussäästöjen siirtämistä näiden kahden osan välillä.

4.4.1 Laskuperustekorkoiset vakuutustuotteet

Laskuperustekorkoisessa tuottotavassa vakuutuksen tuotot muodostuvat henkivakuutusyhtiön sopimuksessa lupaamasta vähimmäistuotosta, eli laskuperustekorosta, ja henkivakuutusyhtiön mahdollisesti maksamista lisäkoroista sekä asiakashyvityksistä. Nämä lisäkorot ja asiakashyvitykset ovat henkivakuutusyhtiön vakuutuksenottajille laskuperustekoron lisäksi maksettavaa lisätuottoa, joka määritellään vuosittain jälkikäteen. Lisätuoton tärkeimmät määräytymisperusteet ovat vakuutusyhtiön sijoitustoiminnan tuotot sekä tehokkuus. (Kontkanen 2011, 140.)

Laskuperustekorkoiset säästövakuutukset ovat muuttuneet kuitenkin viime aikoina harvinaisemmiksi yhä tiukentuvien vakavaraisuussäännösten ja matalampien korkojen seurauksena. Esimerkiksi Keskinäisen Henkivakuutusyhtiö Suomen koko vakuutuskanta koostuu laskuperustekorkoisista vakuutuksista, minkä vuoksi yhtiön on maksettava korkeimmillaan asiakkaillensa vuosittain jopa yli seitsemän prosentin tuottoja. Yhtiön tilannetta on edelleen vaikeuttanut vakavaraisuussääntöjä tiukentavaan Solvenssi II-sääntelyyn

varautuminen, mikä on tarkoittanut korkeatuottoisten ja riskipitoisten arvopapereiden (esimerkiksi osakkeiden) pakkomyyntejä. Tilalle on jouduttu hankkimaan matalatuottoisia ja vähäriskisempiä tuotteita, kuten velkakirjoja. (Taloussanomat 2015) Yhtiö keskittyy ajamaan toimintaansa alas toimintaedellytysten kiristyessä huomattavasti. Matalien korkojen vallitessa sekä kasvavien vastuiden myötä yhtiön tuloksentekeyky on heikentynyt huomattavasti, viimeisimmän kokonaistuloksen tilikaudelta 2015 ollessa raskaasti tappiollinen. (Arvopaperi 2016)

4.4.2 Sijoitussidonnaiset vakuutustuotteet

Sijoitussidonnaisessa tuottotavassa vakuutuksenottaja, eli asiakas, valitsee itse sijoitukset, joihin vakuutusmaksut ohjataan. Sijoituskohteina voi olla esimerkiksi sijoitusrahastojen osuudet, erilaiset strukturoidut tuotteet tai sijoituskorien osuudet. (Finanssivalvonta 2015a.) Sijoituskori on sijoituskokonaisuus, joka sijoittaa eri omaisuusluokkiin ja sijoitustuotteisiin vakuutusyhtiön määrittelemällä tavalla. Se voi sijoittaa esimerkiksi sijoitusrahastoihin, jotka sijoittavat edelleen eri omaisuusluokkiin ja sijoitustuotteisiin, joten sijoituskorit voivat koostua useammasta kerroksesta. Tämän vuoksi myös kulujen hahmottaminen ja vertaileminen voi olla haastavaa. (Junnonen 12.11.2014.)

Sijoitussidonnaista tuottotapaa on tarjottu vakuutusyhtiöiden toimesta 1990-luvun puolivälistä alkaen. Sen tuotto määräytyy edellä kuvatun mukaisesti asiakkaan itse valittujen sijoitustuotteiden arvonkehityksen mukaisesti. Sijoitussidonnainen tuottotapa on soveltuva erityisesti pitempiaikaiseen säästämiseen, sillä asiakas voi itse varioida riskiprofiilia esimerkiksi matalariskisimmistä korkorahastoista korkeariskisempiin osakerahastoihin. Sijoitussidonnaisen tuottotavan suosio on kasvanut vuosi vuodelta, sijoitussidonnaisen maksutulon ylittäen ensimmäistä kertaa laskuperustekorkoisen maksutulon määrän vuonna 2006. (Kontkanen 2011, 140.) Tätä trendiä osaltaan voimistaa vakuutusyhtiöiden tarjoamien laskuperustekorkoisten vakuutusten uusmyynnin niukkuus, kuten käy ilmi Johannes Leinosen (2015) Metropolia Ammattikorkeakoululle tekemästä opinnäytetyöstä, jossa vertailtiin eri vakuutusyhtiöiden tarjoamia sijoitusvakuutustuotteita.

Tilastoissa sijoitussidonnaiset vakuutukset käsitellään tavallisesti omana ryhmänä. Sijoitussidonnaista tuotetta valittaessa onkin huomattava, että vakuutuksen tuotto voi olla jopa negatiivinen, sillä vakuutukseen maksetun säästön tuotto muodostuu valituista sijoituskohteista. (Jokela ym. 2013, 94–95.)

4.5 Vakuutussäästämiseen liittyvät riskit

Vakuutussäästämistuotteisiin liittyvät riskit ovat erilaisia edellisessä kappaleessa mainittujen tuottotapojen kesken. Koska sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa vakuutusnottaja päättää itse sijoitustensa allokaation, on siten vastuu sijoituskohteiden arvon kehityksen riskistä vakuutusnottajalla. Käytännössä voidaan siis sanoa, että sijoitussidonnaiseen vakuutukseen liittyvät samat riskit kuin sijoitukseen, joihin vakuutuksen arvon kehitys on sidottu. Sijoituskohteiden arvon laskiessa on mahdollista, että vakuutusnottaja menettää pääomansa osittain tai kokonaan. Koko pääoman menettäminen on kuitenkin epätodennäköistä, kun vakuutussäästö on hajautettu. Hajauttamisesta huolimatta, vakuutusnottaja kantaa myös vakuutuksessaan systemaattisen markkinariskin, jolla tarkoitetaan sijoituskohteiden markkinoiden yleistä arvonlaskua. Esimerkiksi korkorahastotuotteissa tai joukkolainoissa sijoitusten arvot laskevat korkojen noustessa. Tätä kutsutaan myös korkoriskiksi. Vastaavasti osakekurssien laskiessa systemaattisesti myös osakerahastoilla on vahva taipumus arvonlaskuun. Vastaavasti eri valuuttamäärisiin sijoituksiin liittyy valuuttakurssiriski, joka johtuu valuuttakurssien vaihtelusta. (Finanssivalvonta 2010a.)

Laskuperustekorkoisten vakuutusten vakuutusmaksut sijoitetaan vakuutusyhtiön toimesta. Laskuperustekorkoisissa vakuutussopimuksissa asiakkaalle on luvattu tietty takuukorko, jonka lisäksi asiakkaalle voidaan maksaa vakuutusyhtiön sijoitustoiminnan tuloksen mukaan mahdollinen asiakashyvitys. Takuukoron määrä voi olla erittäin alhainen tai jopa 0 prosenttia. (Finanssivalvonta 2010a.) Koska vakuutusyhtiö valitsee sijoituskohteet ja lupaa vakuutusnottajille takuukoron, kantaa se myös osaltaan riskin sijoitustoimintansa tuloksesta. Korkean korkolupauksen vakuutusten osalta vakuutusyhtiön on tavoiteltava sijoituksissaan korkeampaa riskiä korkolupauksen täyttääkseen. (Finanssivalvonta 2010a.) Käytännössä kiristyvän sääntelyn myötä tämä on vakuutusyhtiöiden kannalta entistä hankalampaa, koska riskipitoisempien arvopapereiden määrää vakuutusyhtiöiden taseessa on säännelty. Hyvänä esimerkkinä tästä voidaan mainita Keskinäisen Henkivakuutusyhtiön Suomen nykytilanne, josta on kerrottu laskuperustekorkoisia tuotteita käsittelevässä luvussa.

Sekä sijoitussidonnaisilla että laskuperustekorkoisilla säästö- ja sijoitusvakuutuksilla on kuitenkin myös olemassa eräitä yhteisiä riskejä. Vakuutussopimukseen ei ole olemassa talletussuojaan rinnastettavaa järjestelyä, mikä tarkoittaa vakuutusnottajan kannalta säästöjen menetystä vakuutusyhtiön joutuessa selvitystilaan. Voidaan puhua siis niin sanotusta liikkeellelaskijariskistä. Vakuutusyhtiöissä konkurssit ovat silti hyvin harvinaisia alaa koskevan sääntelyn myötä. Vakuutusyhtiöillä on oltava riittävän kokoinen vakavaraisuuspääoma, joka toimii puskurina talouden heikkoina aikoina. (Finanssivalvonta 2010a.)

Toisaalta tilanteessa, jossa vakuutusyhtiö joutuisi selvitystilaan, asiakkaiden vakuutusso-
pimuksiin liitetyt sijoitussidonnaiset rahasto-osuudet eriytettäisiin vakuutusyhtiön varoista
omaksi selvityspesäkseen. Näillä rahasto-osuuksilla vakuutusyhtiö ei voi käyttää yhtiön
muiden velkojen tai vastuiden kattamiseen. Tätä vasten voidaan todeta sijoitussidonnai-
sen vakuutuksenottajan olevan teoreettisesti paremmassa asemassa laskuperustekorkoi-
sen sopimuksen vakuutuksenottajaan nähden. (Jokela ym. 2013, 116.)

Säästövakuutus tuotteiden ollessa hyvin pitkäaikaisia sopimuksia, liittyy niihin näin ollen
tavallista suurempi likviditeettiriski. Tämä tarkoittaa vakuutusten rahaksi muunnettavuuden
vaikeutta, eikä vakuutuksenottaja voi lunastaa vakuutukseen kertyneitä säästöjään kes-
ken vakuutuskautta ilman mahdollisia takaisinostokuluja. Vakuutuksenottajalla on mahdol-
lisuus vakuutuksen takaisinostoon, jossa vakuutus myydään takaisin vakuutusyhtiölle.
Huomion arvoista on, että takaisinmaksettava määrä vakuutuksenottajalle voi hyvinkin olla
pienempi kuin vakuutussäästöjen senhetkinen määrä. (Finanssivalvonta 2010a.)

Myös satunnaisia, jopa poliittisen riskin elementtejä omaavia riskejä, voi liittyä vakuutus-
säästämiseen säästöajan ollessa hyvin pitkä. Esimerkiksi verolainsäädäntö voi muuttua
säästämisaikana. Esimerkiksi Kauppalehden artikkelissa (6.7.2016) kerrotaan kuinka va-
kuutuskorvausten osittainen verovapaus poistuisi hallituksen esityksen mukaisesti, mikäli
esitys hyväksyttäisiin. Tähän asti kuolemantapauskorvaus tai siihen verrattava taloudelli-
nen tuki on ollut verovapaata 35 000 saakka. Ennen vuotta 2010 kuolemantapauskorvaus
on ollut tuloverotuksessa lähimaiselle kuitenkin täysin verovapaata. Tämä muutos koski
sekä vanhoja että uusia vakuutuksia, mikä kuvastaa legislatiivista riskiä. (Pörssisäätiö
2016, 16.) Näin ollen sopimuksentekohetkellä vallitsevat veroedut saattavat muuttua
säästöaikana ja siten heikentää säästöjen arvoa huomattavasti. Säästövakuutusten vero-
kohtelusta on kerrottu seikkaperäisemmin seuraavassa luvussa.

4.6 Vakuutussäästämisen verokohtelu

Vakuutussäästämisen verotus on viime vuosina ollut mittavien uudistusten kohteena. Pit-
käaikaisia eläkevakuutuksia lukuun ottamatta, vakuutussijoitustuotteiden vakuutusmaksu-
jen verovähennysoikeus on yksityishenkilön osalta poistettu kokonaan ja vakuutuksista
maksettavien korvausten veronalaisuutta on kasvatettu. (Jokela ym. 2013, 355.) Vakuu-
tussijoituksissa tyypillisimpiä korvauksia ovat kuolemantapauskorvaukset perillisille (Pörs-
sisäätiö 2016, 13).

Varsinkin eläkevakuutuksien ominaisuuksiin lukeutuu pitkäaikainen sijoittaminen (FINE
2016). Tämä piirre on otettu huomioon eläkevakuutuksiin liittyvässä verotuksessa. Elä-

kesäästämistä on verotuettu kannustaakseen ihmisiä säästämään vapaaehtoisesti eläkepäivien menoja varten. Säästövarojen verovähennysoikeus koskee lähinnä säästövaihetta. Verovähennysoikeuden myöntämisen ehtona on kuitenkin varojen sitominen eläkeikään asti. Siten säästäjälle myönnetyn verokannusteen vastineeksi, säästäjä sitoutuu olemaan nostamatta säästettyjä varoja muulloin kuin määriteltyjen ehtojen täytyessä. (FINE 2014, 6.) Eläkevakuutuksesta nostettavaa eläkettä, jota nostetaan eläkeiän täytyessä, verotetaan ansio- tai pääomatulona. Säästöhenkivakuutuksissa niihin kertynyttä säästöä verotetaan pääomatulona. (Pörssisäätiö 2016, 13.)

Vakuutusmaksut voidaan vähentää verotuksessa vain eläkevakuutuksien tapauksessa. Vähennys voi olla enimmillään 5 000 euroa ja ne vähennetään ensisijaisesti pääomatuloista. Pääomatulojen puuttuessa tai ollessa riittämätön maksujen vähentämiseen, tehdään erityinen alijäämähyvitys, jossa ansiotuloista menevistä veroista vähennetään 30 prosenttia vakuutusmaksujen määrästä, jota ei voida vähentää pääomatuloista. Ansiotulojen riittämättömyys vähennysten tekemiseksi siirtää vähentämättä jääneen alijäämähyvityksen vähennettäväksi puolison ansiotuloista. Vaikka vakuutusmaksuja voi maksaa sekä itse vakuutettu että tämän puoliso, vähennetään maksut aina ensisijaisesti vakuutusnottajan pääomatuloista. Verovähennysoikeus alkaa aikaisintaan sen vuoden verotuksessa, kun vakuutettu täyttää 18 vuotta ja loppuu, kun vakuutettu aloittaa eläkevakuutuksesta maksettavan eläkkeen nostamisen. Varsinaisen riskihenkivakuutusosan, eli käytännössä kuolemavaranturvan, maksut ovat myös verovähennyskelpoisia vuoden 2010 alusta alkaen eläkevakuutuksiin liitetyn henkivakuutusosan osalta, kun ne eivät ylitä eläkevakuutuksen säästöä. (Pörssisäätiö 2016, 13–14.)

Verotuksellisesti säästövakuutustuotteet ovat yhteneviä säästöstä realisoitavan tuoton osalta. Säästövakuutustuotteissa kaikesta muusta kuin kuolemantapauskorvauksesta on veronalaista pääomatuloa vain vakuutussäästöjen tuotto, jos vakuutussopimuksen mukainen vakuutussuoritus maksetaan kertasuorituksena tai useampana eränä lyhyempänä kuin kahden vuoden aikana vakuutuksenottajan saavuttaessa määräiän ja vakuutussuoritus maksetaan vakuutuksenottajalle itselleen tai tämän puolisolle, perilliselle, ottolapselle, rintaperilliselle, kasvattilapselle tai puolison lapselle. (Verohallinto 2013)

Sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa eri sijoituskohteiden välillä tehtävät vaihdot ja luovutukset eivät realisoi veronalaista tuloa vakuutuksenottajalle, sillä ne eivät ole vakuutuksenottajan omistuksessa. (Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisut 2011/34)

4.7 Säästövakuutus tuotteiden kulut

Vakuutusyhtiöiden asiakkailta perimiä kuluja kutsutaan *kuormituksiksi*. Vakuutusyhtiö perii kuormitukset kattaakseen omia kulujansa, joita koituu vakuutusyhtiölle esim. sopimusten ja muutosten käsittelystä, rahaliikenteen hoidosta, vakuutusten myynnistä, etuisuuksien maksamisesta sekä varsinaisen säästö pääoman hallinnoinnista. Vakuutusyhtiölle koituu säästövakuutuksista kuluja riippumatta niiden tyypistä. Vakuutusyhtiön sijoittaessa itse varat eteenpäin laskuperustekorkoisten vakuutus sopimuksen puitteissa, muodostuu vakuutusyhtiölle kustannuksia sijoituskohteiden valinnasta ja seurannasta, niihin kohdistuvasta kaupankäynnistä sekä hallinnoinnista. Sijoitussidonnaisten tuotteiden osalta kuluja muodostuu rahasto-osuuksien ostamisesta, myynnistä ja rahastojen hintatietojen eli kursien päivittämisestä. (Jokela ym. 2013, 98.)

Kuormituksien perinnässä asiakkailta on monia erilaisia malleja. Yksinkertaisimmillaan aikaisemmin yleisesti käytetty malli oli se, että asiakkaan maksamista vakuutusmaksuista perittiin jokin tietty prosentti (esim. noin 8-10 %), jonka tarkoituksena oli kattaa koko sopimuskauden aikaiset vakuutusyhtiön kulut. Toisessa kuormitusten perintämallissa maksu veloitetaan asiakkaan kertyneestä säästöistä pienempinä erinä esimerkiksi vuosittain ja koskee tietysti vain säästämistuotteita. Joissakin tapauksissa voi olla myös kiinteitä kuukausittaisia tai vuosittaisia kuluja. Näillä pyritään kattamaan kulut myös esimerkiksi tilanteissa, jossa joustavamaksuisessa säästövakuutus tuotteessa asiakas lopettaa maksujen maksamisen, jolloin vakuutussäästöä jää vain pienehkö määrä. Vakuutusyhtiöt perivät edellä mainittujen kuormitusten lisänä myös erinäisiä toimenpidepalkkiota vaikkapa vakuutus sopimusmuutoksista, keskeytyksistä tai vastaavista. (Jokela ym. 2013, 98–99.)

Sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa kuluja peritään myös muun muassa hallinnointipalkkiona rahastoyhtiön hallinnointikulujen kattamiseen. Jotkin henkivakuutusyhtiöt käyttävät myös *spreadia*, jolloin rahastoilla on eri osto- ja myyntihinnat. Vakuutuksenottaja maksaa merkittävästi rahasto-osuudestaan enemmän eli hinta on korkeampi, kuin jos hän myisi osuuksiansa. Tämä kuormituksen perintämalli soveltuu myös muihin säästöhenkivakuutuksen puitteissa valittaviin tuotteisiin, kuten vaikkapa sijoituskoreihin. (Jokela ym. 2013, 99–100.)

5 Sijoitussidonnaisten vakuutusten sijoituskohteet

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä tavallisimpia sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liitettäviä sijoituskohteita. Sijoitussidonnaisen säästöhenkivakuutuksen tuotto määräytyy vakuutusnottajan valitsemiensa sijoituskohteiden arvonkehityksen mukaan. Tavallisimpia esimerkkejä sijoituskohteista sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa ovat sijoitusrahastot, rahastokorit ja indeksilainat. (Finanssivalvonta 2012.) Näiden mainittujen sijoitusinstrumenttien perusasiat esitellään tässä luvussa.

5.1 Sijoitusrahastot

Sijoitusrahastot ovat sijoituskohteita, joissa rahaston varat on sijoitettu useampaan eri sijoituskohteeseen. Rahaston sijoitusten jakaantuminen selviää rahastoesitteestä sekä avaintietoesitteestä. Tyypillisimpiä sijoituskohteita voivat olla mm. osakkeet ja joukkovelkakirjat. (Pörssisäätiö 2015a, 4) Osakkeella sen omistaja, osakas, omistaa osakkeitaan vastaavan osuuden osakeyhtiöstä ja sen voitosta (Pörssisäätiö 2015b, 5). Joukkovelkakirjat ovat yritysten, valtion, kuntien tai muiden yhteisöjen liikkeeseen laskemia arvopapereita, joilla ne ottavat lainaa sitä merkinneiltä sijoittajilta. Velka-aika eli ns. juoksu-aika on joukkolainoissa useampi vuosi. (Pörssisäätiö 2015c, 10.)

Sijoitusrahastojen toiminta perustuu säästäjiltä keräämiin varoihin, jotka rahasto sijoittaa edelleen useampiin eri sijoituskohteisiin. Rahasto jaetaan säästäjien kesken yhtä suuriin rahasto-osuuksiin, joilla on yhtäläiset oikeudet rahaston sijoituskohteisiin. Rahasto-osuuksia säästäjä saa sijoitustaan vastaavassa suhteessa. Sijoitusrahaston varallisuutta hoitaa rahastoyhtiö ja sen salkunhoitajat, joita voi olla yksi tai useampi. Rahaston ja rahasto-osuuden arvo määräytyy rahaston sijoitusten tuotoista, joita ovat korot, osingot sekä sijoituskohteiden arvonkehitys. Rahastolla voi olla erilaisia rahasto-osuuksia, jotka eroavat toisistaan tuotonjaon suhteen. Kasvuosuuksissa tuotto sijoitetaan edelleen rahaston sisällä kasvattaen osuuden arvoa. Tuotto-osuuksissa jaetaan vuosittain osa tuotosta omistajille vähentäen osuuden arvoa vastaavasti. (Pörssisäätiö 2015a, 5-6.)

Sijoitusrahastojen tärkeimpiä etuja on riskien hajauttaminen useampaan eri sijoituskohteeseen. Rahasto-osuuksia ostamalla sijoittaja saa valmiiksi hajautetun sijoitussalkun. Sijoitusrahastojen kautta on myös mahdollista sijoittaa sijoituskohteisiin, jotka eivät normaalisti olisi piensijoittajan saatavilla, kuten rahamarkkinavälineisiin, joukkovelkakirjalainoihin tai kiinteistöihin. Rahasto-osuuksia ostaessaan sijoittaja myös jättää yksittäisten sijoituskohteiden poiminnan salkunhoitajan vastuulle, joka seuraa jatkuvasti työkseen arvopaperimarkkinoiden kehitystä. Vastaavasti muiden sijoitusinstrumenttien tapaan, myös

sijoitusrahastoihin liittyy riski. Sijoitusrahaston riski perustuu rahaston sijoituskohteiden riskeihin, joihin sijoitusrahasto sijoittaa varojaan sääntöjensä mukaisesti. Riskinottoa kuitenkin säännellään määräyksien avulla, joiden tarkoituksena on mm. ehkäistä yksittäisen sijoituskohteen liian suuri osuus sijoituksista. (Pörssisäätiö 2015a, 6.)

Sijoitusrahastoja voidaan jaotella esimerkiksi sijoituskohteiden ja sijoituspolitiikan perusteella. Sijoitusrahastot voivat olla esim. lyhyen koron rahastoja, pitkän koron rahastoja, osakerahastoja tai näiden yhdistelmiä, jolloin niitä kutsutaan yhdistelmärahastoiksi. Lyhyen koron rahastot sijoittavat varallisuuttaan yleisimmin rahamarkkinainstrumentteihin, jotka ovat perusperiaatteeltaan joukkovelkakirjalainan kaltaisia, mutta niiden juoksuaika on alle vuoden. Pitkän koron rahastot sijoittavat varansa joukkovelkakirjalainoihin ja osakerahastot nimensä mukaisesti osakkeisiin. Markkinoilla on myös indeksirahastoja, joissa varat sijoitetaan valitun indeksin mukaisesti siihen kuuluviin osakkeisiin. Indeksirahasto ostaa siis osakkeita samassa suhteessa kuin niiden paino on indeksissä. Markkinoilla on myös muihin spesifimpiin kohteisiin sijoitavia rahastoja, jotka sijoittavat esimerkiksi raaka-aineisiin tai muihin hyödykkeisiin, kiinteistöihin tai vaikkapa metsään. (Pörssisäätiö 2015a, 7-10.)

Henkivakuutusyhtiöissä sijoitussidonnaisille vakuutuksille tarjotaan pääasiassa vakuutusyhtiön omia tai konserniin kuuluvan rahastoyhtiön rahastoja, mutta valikoimassa voi olla myös yhteistyörahastoyhtiöiden hallinnoimia rahastoja.

5.2 Sijoituskorit

Sijoituskorit ovat rahastojen kaltaisia tuotteita, jotka sijoittavat säästäjien varoja eri sijoituskohteisiin, tavallisimmin sijoitusrahastoihin. Sijoituskori on vakuutusyhtiön määrittelemä sijoituskokonaisuus, jonka arvonkehitykseen sijoitussidonnainen vakuutus ja sen arvo voidaan sitoa. Sijoituskori on siis valmiiksi paketoitu kokonaisuus, joka on tavallisimmin jo valmiiksi hajautettu. Huomioitavaa silti on, että sijoitusrahastoista poiketen sijoituskorien sijoituskohteita ei ole säädelty laissa, eikä laki myöskään kuitenkaan edellytä sijoitusten hajauttamista korin sisällä. Sijoituskoreihin ei voi sijoittaa erikseen, vaan ne ovat yleensä vain sidottuja johonkin muuhun tuotteeseen, kuten säästöhenkivakuutuksiin tai kapitalisaatiosopimuksiin. (Junnonen 12.11.2014.)

5.3 Indeksilainat

Indeksilaina on joukkovelkakirjamainen tuote. Indeksilainan tuotto on sidottu jonkin ennalta määritellyn kohde-etuuden arvon kehitykseen. Kohde-etuus voi olla mikä tahansa muu sijoitusinstrumentti, kuten vaikkapa osake, osakekori tai osakeindeksi. Indeksilaina on

yleisnimitys eri palveluntarjoajien käyttämille tuotenimille, joista esimerkkeinä osakeindeksilaina, osakeindeksiobligatio, hyödykelaina tai pörssiobligatio. Perusajatus kaikkien palveluntarjoajien tarjoamissa tuotteissa on kuitenkin sama nimestä huolimatta. (Finanssivalvonta 2010b.)

Indeksilainoja yhdistää palveluntarjoajasta riippumatta ns. pääomaturva, joka tarkoittaa lainan takaisinmaksulupausta laina-ajan lopussa kohde-etuuden kehityksestä riippumatta. Indeksilainat ovat kuitenkin lainaehtoiltaan erilaisia ja ovat yksilöllisiä sijoitustuotteita, joten jopa saman liikkeeseenlaskijan tarjoamat indeksilainat voivat poiketa ehdoiltaan toisistaan. (Finanssivalvonta 2010c.)

Indeksilainojen emissiokurssilla tarkoitetaan merkintähinnan ja nimellisarvon suhdetta. Esimerkiksi usein käytetty emissiokurssi 100 % tarkoittaa sitä, että merkintähinta vastaa lainan nimellisarvoa. Emissiokurssi voi olla myös nimellisarvoa korkeampi tai alhaisempi ja myös vaihtuva. Toisinaan palveluntarjoajat tarjoavat kahta eri emissiokurssia samasta indeksilainasta. Maksamalla korkeamman sijoittaja saa mahdollisuuden suurempaan tuottoon. On huomattava, että liikkeeseenlaskija ei ole sitoutunut maksamaan tätä niin sanottua ylikurssia takaisin, vaan ainoastaan nimellisarvon. (Finanssivalvonta 2015c.) Indeksilainatarjonta takaa rahastojen tavoin piensijoittajalle pääsyn sellaisten tuotteiden arvonkehitykseen, joihin piensijoittajien ei olisi mahdollista sijoittaa suoraan. Indeksilainan tuottoa kutsutaan indeksihyvitykseksi ja maksetaan sijoittajalle, mikäli kohde-etuus on kehittynyt lainan ehdoissa määritellyllä tavalla. (Finanssivalvonta 2010b.)

Indeksilainojen riskit ovat monia muita sijoituksia pienemmät, mutta ne eivät ole kuitenkaan riskittömiä. Indeksilainojen merkittävimmät riskit ovat liikkeeseenlaskijariski, kohde-etuuden arvon kehitykseen liittyvä riski sekä likviditeettiriski. Liikkeeseenlaskijariskillä tarkoitetaan riskiä tuotteen myyjän kyvyttömyydestä maksaa lainan nimellisarvo sovittuna eräpäivänä esimerkiksi konkurssin vuoksi. Likviditeettiriskillä tarkoitetaan tilannetta, jossa sijoittaja haluaa myydä tuotteensa ennen lainan eräpäivää, mutta joutuu tyytymään todellista hintaa huonompaan arvoon tai ei saa lainaa myytyä ollenkaan. Ylikurssin maksaessaan sijoittaja ottaa myös ylikurssiriskiä, jolloin hän voi menettää maksamansa ylikurssin kokonaan tai osittain. (Finanssivalvonta 2011.)

6 Sijoitussidonnainen vastuuelka ja kate

Tässä luvussa syvennytään produktin käsittelemään työtehtävään liittyviä aiheita eli sijoitussidonnaisen vastuuelan muodostumista, sen kattamista sekä kattamisen periaatteita ja merkitystä. Luvussa käsitellään lisäksi katehallinnan työtehtävään liittyvää vastuuta, joka on kytköksissä suoraan henkivakuutusyhtiön sijoitustuotteiden arvonvaihtelun aiheuttamaan riskiin. Luku käsittelee vastuuelkaa vain sijoitussidonnaisen vastuuelan osalta. Huomioitavan arvoista on, että henkivakuutusyhtiöiden vastuuelkaa lasketaan erillisenä eränä myös muille kuin sijoitussidonnaisille henkivakuutuksille. Luvun esimerkeissä mallisijoituskohteena käytetään rahastoa. Samat periaatteet koskevat pääpiirteittäin kuitenkin myös muita sijoitussidonnaisten vakuutusten puitteissa tarjottavia sijoituskohteita.

6.1 Sijoitussidonnaisen vastuuelan muodostuminen

Vakuutusyhtiölain mukaisesti henkivakuutusyhtiöiden on muiden vakuutussopimusten tapaan kirjattava tilinpäätökseensä vakuutussopimuksista aiheutuva vastuu myös sijoitussidonnaisten vakuutussopimusten osalta. Tätä vastuuta kutsutaan vastuuelaksi ja se muodostuu vakuutusmaksuvastuusta sekä korvausvastuusta. (Jokela ym. 2013, 403.) Käytännössä vastuuelka voidaan ajatella vakuutusyhtiön velkana vakuutuksenottajille, vakuutetuille ja edunsaajille (Pokkinen 2015, 4). Vastuuelka kuuluu tilinpäätöstiedoissa vakuutusyhtiön vastattaviin, jossa sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuelka eritellään omaksi eräkseen yhtiön muusta vastuuelasta (Rantala & Pentikäinen 2009, 191). Sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuelan osalta säädetään vakuutusyhtiölain 18.7.2008/521 sijoitussidonnaisia vakuutuksia koskevassa luvun 6 pykälässä 20 c § seuraavasti:

Sijoitussidonnaisten vakuutusten 10 luvun mukainen vastuuelka on katettava mahdollisimman tarkasti näiden vakuutusten arvonkehitystä määrääviin sijoituskohteisiin kuuluvien varojen.

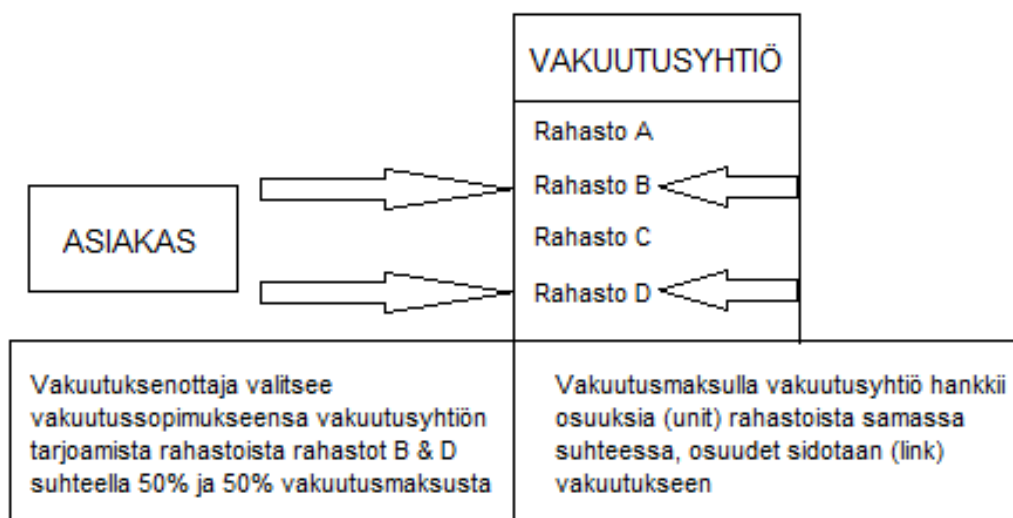
Sijoitussidonnaisen vakuutuksen arvonkehityksen määrääviin sijoituskohteisiin kuuluville omaisuuserille on voitava jatkuvasti määrittää arvo ja omaisuuserät on voitava muuttaa rahaksi vakuutuksen sopimusehtojen mukaisesti. Sijoitussidonnaisten vakuutusten arvonkehityksen määrääviin omaisuuseriin ei saa kuulua vakuutusyhtiön omia osakkeita tai osuuksia.

Jos sijoitussidonnaiseen vakuutukseen sisältyy sijoitetun pääoman säilymistä koskeva vakuutusyhtiön antama lupaus tai muu yhtiön takaama etuus, kyseisestä lupauksesta tai etuudesta johtuvan 10 luvun mukaisen vastuuelan lisäyksen osalta sijoitustoiminnassa on noudatettava 20 a ja 20 b §:n säännöksiä.

Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset on pidettävä erillään muista varoista.

Karkeasti yksinkertaistettuna sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuvelan laskenta on siis hyvin helppoa: vastuvelan arvo on yhtä kuin henkivakuutusyhtiön sijoitussidonnaisten vakuutus sopimuksiin liitettyjen sijoituskohteiden markkina-arvo, joka muuttuu sijoituskohteiden arvon muuttuessa. Vastuuvelka voidaan jakaa kuitenkin vielä erikseen vakuutusmaksuvastuuseen sekä korvausvastuuseen. Henkivakuutusyhtiöissä säästöhenki- ja eläkevakuutuksille kertyneet säästöt ja tuotot vähennettynä vakuutus sopimuksen hoitamisesta aiheutuneilla kuluilla ovat vakuutusmaksuvastuuta. Eläkevakuutuksissa kertyneet säästöt ovat vakuutusmaksuvastuuta aina eläkkeen maksun aloittamiseen saakka, jonka jälkeen jäljellä olevat säästöt, jotka maksetaan säännöllisen lisäeläkkeen mukaisina korvauksina vakuutuksenottajalle, ovat vakuutusmaksuvastuun sijaan korvausvastuuta. (Jokela ym. 2013, 404–406; Pokkinen 2015, 15–17.) Tämän pohjalta laskettua eläke-erien summaa, jossa otetaan huomioon eläkkeensaajan tilastollinen jäljellä oleva elinaika ja jäljellä olevalle pääomalle hyvitetty korko, kutsutaan eläkevastuuksi (Rantala & Pentikäinen 2009, 177–178).

Varsinaisen sijoitussidonnaisen vastuvelan voidaan ajatella muodostuvan siitä hetkestä alkaen ja sen hetkiselällä sijoituskohteen arvolla, kun vakuutuksenottajan valitsemat sijoituskohteet liitetään vakuutukseen. Asiakkaalle on tällöin annettu lupaus vakuutuksensa arvonkehityksestä valitsemiensa sijoituskohteiden mukaisesti. Alla oleva yksinkertaistettu prosessikuviokuva auttaa hahmottamaan sijoitussidonnaisten vakuutusten luonnetta, joissa asiakas suorittaa vakuutusmaksun yhtiölle ja jota vastaan asiakas saa valitsemansa mukaisesti liitettyä sijoituskohteiden osuuksia vakuutus sopimukseensa. Vastaavasti vakuutusyhtiö hankkii muodostuneelle vastuuelalle katetta ostamalla rahasto-osuuksia omaan taseeseensa:

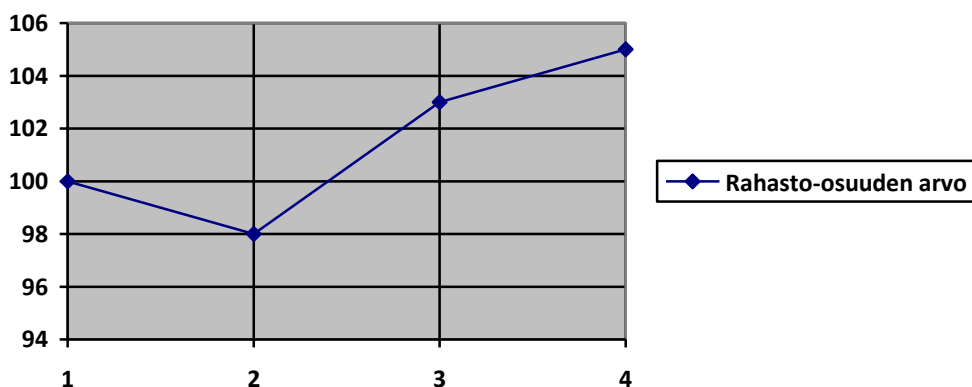

Kuvio 4. Sijoitussidonnainen vakuutus, rahastojen valinta (Jokela ym. 2013, 105)

6.2 Sijoitussidonnaisen vastuuvelan kattaminen

Henkivakuutusyhtiön tilinpäätöstietojen taseen vastaavaa puolelle kirjataan vastuuvelan katteena olevat erät. Sijoitussidonnaisen vastuuvelan kate eritellään vakuutusyhtiölain mukaisesti itse vastuuvelan tapaan omana eränään. (Rantala & Pentikäinen 2009, 190–191.) Vakuutusyhtiölain 10 luvun pykälän 20 c § momentin 2 mukaisesti sijoitussidonnaisen vakuutusten vastuuvelka on katettava mahdollisimman tarkasti näiden vakuutusten arvonkehitystä määääviin sijoituskohteisiin kuuluvin varoin. Lainkohtaa on muutettu maaliskuussa 2015 eduskunnan päätöksen mukaisesti hallituksen esityksestä 344/2014 vastaamaan lainkohtaa koskevan direktiivin sanamuotoa. Ennen lainmuutosta, vakuutusyhtiölaki edellytti henkivakuutusyhtiötä kattamaan sijoitussidonnaisen vastuuvelan vain 95 prosenttisesti, jättäen mahdollisuuden alikattamiselle (HE 344/2014).

Mikäli vastuuvelan muodostumisen sekä sen kattamisen ajankohdan välille syntyy pidempi ajankohdallinen ero, muodostuu vastuuvelan myöhäisemmästä kattamisajankohdasta yhtiölle markkinariskiä (Liite 3). Vastuuvelan arvon voidaan ajatella olevan sijoituskohteen arvo siltä ajankohdalta, kun sijoituskohde on liitetty vakuutussopimukseen ja vastaavasti katteena olevan sijoitusomaisuuden arvo on yhtä suuri kuin sen ostohetken arvo. Näiden erotuksena syntyy hintariski, joka voi olla vakuutusyhtiön kannalta epäedullista, mutta myös toisaalta taloudellista hyötyä tuottavaa. Riskin merkitys korostuu varsinkin mahdollisten markkinahäiriöiden aikaan toteutetuissa toimeksiannoissa, kun sijoituskohteiden arvonvaihtelu eli volatilitteetti on tavallista suurempaa. Hintariskin ymmärtämistä auttaa hahmottamaan alla oleva yksinkertaistettu kuvio, jossa vaakasuora akseli kuvastaa ajankohtaa ja pystysuora akseli sen hetkistä rahasto-osuuden arvoa:

Kuvio 5. Rahaston arvonmuutos ja realisoitunut markkinariski

Kuvion hypoteettisessa tilanteessa vakuutuksenottaja merkitsee rahasto-osuuden ajankohtana 1, jonka hinta merkintäpäivänä on 100 rahayksikköä. Tälle muodostuneelle vas-

tuuvelalle yhtiö merkitsee vastaavaa rahastoa katteeksi markkinaturbulenttiin aikaan vasta myöhempänä ajankohtana 4 yhden osuuden, jonka arvo on kasvanut 105:een rahayksikköön. Näiden erotus koituu yhtiölle tappioksi, sillä yhtiö on joutunut maksamaan 5 rahayksikköä enemmän saadakseen vastuuvelan katteeksi merkityn rahasto-osuuden. Tilanne voi olla myös käännteinen ja eduksi yhtiölle, jos rahasto-osuuden hinta olisi laskenut vastaavana ajankohtana, jolloin yhtiö saisi rahasto-osuuden halvemmalla. Edellä kuvatun mukainen tilanne voi olla mahdollista operatiivisten riskien realisoituessa. Tilanne, jonka johdosta operatiivinen riski voi realisoitua, voi esimerkiksi olla vakuutusyhtiön sulautuminen toiseen, jolloin sulautuvan yhtiön vakuutuksenottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut sulautumista koskevan päätöksen tekemiseen ja jolla ei ole vakuutussopimuslain pykälän 12 §:n mukaista oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa, on vakuutusyhtiölain 19 luvun pykälän 15 § mukaan oikeus irtisanoa ja takaisinostaa vakuutuksensa. Vakuutusten irtisanoutumisilmoitusten määrä voi muodostua tuolloin huomattavan suureksi ja aiheuttaa viivettä vastuuvelan katteen lunastamiseen, kun irtisanotun vastuuvelan arvo on käytännössä toteutunut jo irtisanomisilmoituksen tekemisajankohdan arvoon. Normaalitilanteessa operatiiviset riskit ja niiden realisoituminen pyritään ehkäisemään vakuutusyhtiön sisäisin keinoin.

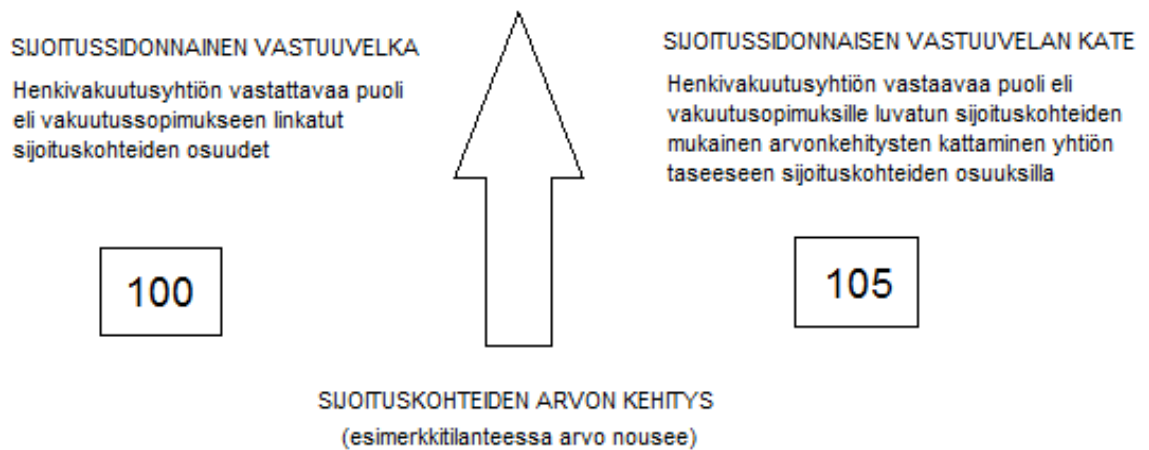
6.3 Yli- ja alikattaminen

Vaikka ajantasaisen lainsäädännön mukaan sijoitussidonnainen vastuuelka on katettava mahdollisimman tarkasti näiden vakuutusten arvonkehitystä määrääviin sijoituskohteisiin kuuluvien varojen, on aiemmin kuvattu tilanne mahdollista operatiivisten riskien realisoituessa, jolloin vakuutusyhtiön taseen sijoitussidonnaisen vastuuvelan kate on sijoitussidonnaiseen vastuuelkaan nähden tilanteesta riippuen joko *yli-* tai *alikatteinen*. Karkeasti sanottuna yli- tai alikatteinen tase voi muodostaa yhtiölle vastuuvelan erotuksen verran tuottoa tai tappiota toteutuneen markkinariskin kustannuksella.

Tätä edellä kuvatun tilanteen mukaisesti toteutunutta tulosta kutsutaan korkoliiketulokseksi, joka ei lähtökohtaisesti ole merkittävä osa sijoitussidonnaisten vakuutuskannan tuottojen kohdalla, vaan on olennaisempi perustekorkoisten vakuutusten asiakkaalle maksettavan vuotuisen koron ja sijoitustoiminnan tuloksen välisen korkoliikkeen tapauksessa. (Pokkinen 2015, 10.)

Ylikattamisen tapauksessa mahdollinen tuotto muodostuu markkinoiden ja vakuutuksiin liitettyjen sijoituskohteiden arvon noustessa. Ylikatetta voidaan kutsua myös puskuriksi. Tilannetta auttaa hahmottamaan seuraava yksinkertaistettu kuvio taseen sijoitussidonnai-

sen vastuuelan katteen ollessa 105 % sijoitussidonnaisesta vastuuelasta, jolloin vastuuelan ylimenevälle osalle yhtiö saa tuottoa sijoituskohteiden arvon noustessa:

Kuvio 5. Sijoitussidonnaisen vastuuelan kate ylikatettuna markkinoiden noustessa

Esimerkissä sijoitussidonnaisen vastuuelan arvo eli liitettyjen sijoituskohteiden markkina-arvo on yhteensä 100 rahayksikköä. Sijoitussidonnaisen vastuuelan katteen eli yhtiön omistamien vastaavien sijoituskohteiden markkina-arvo on yhteensä 105 rahayksikköä. Sijoituskohteiden arvonnousun myötä yhtiölle syntyy tuottoa ylikatteen verran. Vastaavasti sijoituskohteiden arvojen laskiessa, yhtiölle muodostuu tappiota ylikatteena oleville osuuksille.

Tilanteessa, jossa tase on alikatteinen, on sijoituskohteiden arvovaihtelun vaikutus täysin päinvastainen. Edellä kuvatussa esimerkissä yhtiölle muodostui ylikatteena olevien osuuksien myötä tuottoa hintojen noustessa. Mikäli tase olisi katettu 95 prosenttisesti vastaavassa tilanteessa, tuottaisi arvonnousu yhtiölle tappiota alikatteisessa skenaariossa. Vastaavasti sijoituskohteiden arvojen laskiessa, yhtiölle muodostuu tuottoa, kun vastuuelan katteen markkina-arvo laskee alikatettuna suhteessa vastuuelkaa vähemmän.

6.4 Katehallinnan työtehtävät

Sijoitussidonnaisen vastuuelan katehallinnan työtehtävien tavoitteena on vastuuelkaa kattavien sijoitusten hoitaminen mahdollisimman tehokkaasti operatiiviset riskit minimoitua. Tämä tarkoittaa toisin sanoen sitä, että sijoitussidonnainen vastuuelka on lain mukaisesti katettu mahdollisimman täysimääräisesti ja siten, että yhtiölle ei muodostu markkinariskejä sijoitussidonnaisesta liiketoiminnasta. (Liite 3.)

Varsinaiset riskit minimoidaan vastuuelan replikoinnilla, eli vastuuelan täsmäämisellä päivittäin sijoitussidonnaisen vastuuelan katteeseen eli yhtiön omistuksiin. Koko yhtiön

sijoitussidonnaisen vastuvelan allokaatiota verrataan päivittäin sijoitussidonnaisen katteen määrään kunkin sijoituskohteen tasolla, jonka pohjalta lasketaan toimeksiannot, joilla puuttuva tai ylimääräinen kate toteutetaan, jotta kate saadaan vastaamaan eli replikoidaan vastuovelkaa. Vaikka tavoite on kattaa vastuvelka täysimääräisesti, pienet poikkeamat ovat operatiivisista syistä mahdollisia. Toimeksiannot toteutetaan ennalta määriteltujen limiittien puitteissa, jonka toimeksiannon summan tulee vähintään olla, jotta toimeksianto on mielekästä toteuttaa. Limiitit vaihtelevat sijoituskohteen mukaan. (Liite 3.)

Lasketut toimeksiannot toteutetaan back officessa. Toimeksiantojen toteuttaminen onnistuu ilman toteutuvaa markkinariskiä, mikäli ne toteutetaan ennen kunkin sijoituskohteen cut-offia eli ajankohtaa, jota ennen toimeksiannot tulee toteuttaa, jotta ne voidaan toteuttaa viimeisimpään vastuvelan laskennassa käytettyyn sijoituskohteen arvoon. Cut-off – ajan jälkeen toteutetut toimeksiannot toteutuvat seuraavaan uuteen arvoon, jolloin yhtiölle muodostuu sijoitussidonnaisen vastuvelan laskennassa käytetyn arvon sekä varsinaisen toteutuneen katetoimeksiannossa käytetyn sijoituskohteen arvon erotuksen myötä markkinariskiä. (Liite 3.)

Back officen tehtävänä on toimeksiantojen toteuttamisen ohella myös riskienhallinnallisen tilastoinnin ylläpitäminen, johon kirjataan päivittäin mahdolliset myöhästymiset edellä mainituista sijoituskohteiden cut-off – ajoista, jonka perusteella voidaan laskea toteutunut tappio tai tuotto. Myös toimeksiantojen rahaliikenne ja säännöllinen katteena olevien omistusten täsmäyttäminen kuuluu back officen työtehtäviin. Back office hoitaa rahaliikenteen sijoituskohteiden ja yhtiön välillä toimeksiantojen mukaisesti. Katteen olevien omistusten täsmäyttämisen periaatteena on varmistaa, että tehdyt toimeksiannot on kirjattu oikein. (Liite 3.)

7 Produkti

Tässä luvussa esitellään tämän opinnäytetyön raporttiosan lisäksi tehtyä produktia, eli työohjetta sijoitussidonnaisen vakuutuskannan katehallinnan työtehtävään. Produkti tehtiin toimeksiannosta OP Ryhmälle ja se on luokiteltu salaiseksi, joten sitä ei voida tässä raporttiosassa julkaista nähtäväksi. Toimeksiantajan esittelyn lisäksi luvussa käsitellään produktin tavoitteet, tarpeellisuus, kohderyhmä ja toteutus.

7.1 Produktin tavoite

Produktin päätavoitteena oli luoda työohje sijoitussidonnaisen henkivakuutuskannan katehallinnan työtehtävään. Yksi tavoite oli laatia kattava ja eheä kokonaisuus, jonka avulla kuka tahansa työtehtävään aiemmin täysin perehtymätön voisi suorittaa työtehtävään kuuluvat päivittäisprosessit tarpeen niin vaatiessa. Yhdeksi tavoitteeksi voidaan laskea myös kokonaiskuvan hahmottaminen työohjeen lukijalle prosessikuvausten sekä työn tarkoituksen ja periaatteiden kuvaamisen avulla. Työohjeen tulee myös olla mahdollisimman helpolukuinen ja selkeästi ymmärrettävällä suomen kielellä kirjoitettu kokonaisuus. Sen tulee myös edetä johdonmukaisesti työpäivän kulkua noudattaen.

Työohjeen yksi tärkeistä operatiivisiin riskeihin varautumisen tavoitteista oli selittää toimintaohjeet mahdollisten poikkeavien häiriötilanteiden varalta, jotta riskin realisoituminen ei tuottaisi yhtiölle merkittävää taloudellista riskiä. Työtehtävään liittyy vastuvelan kattamiseen liittyviä riskejä, joten näiden riskien ennaltaehkäiseminen ja toimintavarmuuden ylläpitäminen on työtehtävän kannalta yksi tärkeimpiä vastuita. Työohjeen tavoitteena on vastata näihin riskeihin aiemmin mainituilla toimintaohjeilla.

7.2 Produktin tarpeellisuus ja kohderyhmä

Työohjeille oli toimeksiantajalla ilmeistä tarvetta. Entiset työohjeet olivat suppeat ja osittain vanhentuneet ja työtehtävään kuuluvista prosesseista huomattava osa oli työhön perehtyneiden oman rutiinin, muistin ja kokemuksen varassa. Operatiivinen riski tilanteessa, jossa työtehtävään perehtymätön työntekijä ei saisi erillistä perehdytystä tehtävään, olisi tällöin merkittävä. Toimintaohjeita poikkeuksellisiin tilanteisiin oli vanhassa työohjeessa rajallisesti. Työohjeen perusteellinen uudistaminen opinnäytetyönä sai toimeksiantajalta hyvän vastaanoton, joten se valittiin lopulta opinnäytetyön aiheeksi.

Produktin kohderyhmä on toimeksiantajan organisaatiossa toimivat työntekijät ja erityisesti kyseistä sijoitussidonnaisen kannan katehallinnan työtehtävää hoitavat henkilöt. Työohjet-

ta käytetään yhtenä olennaisena perehdyttämisen välineenä. Sen lisäksi sillä on keskeinen rooli mahdollisessa tilanteessa, jossa työtehtävään perehtyneitä työntekijöitä ei ole työpäivänä paikalla. Tällöin päivittäisprosessin olennaisimmat asiat voi suorittaa pelkäämään työhjettä noudattamalla.

Toimeksiantaja hyödyntää produktia osana uusien työntekijöiden perehdytystä kyseiseen työtehtävään. Perehdytysprosessi on kattavamman työhjeen ansiosta nopeampaa ja perehdyttäjän ei tarvitse sitoa aikaa yhtä paljon uuden työntekijän perehdyttämiseen, vaan hänen työpanoksensa voidaan allokoida muihin tehtäviin. Myös prosessin toimintavarmuus paranee, sillä työhjeen yksi tarkoitus on ehkäistä riskejä ennalta aukottoman prosessikuvaamisen avulla ja luoda toimintaohjeet mahdollisiin yleisimpiin poikkeustilanteisiin. Produktilla on siten myös välillinen rooli taloudellisestikin, sillä sen avulla pyritään ehkäisemään vastuuvelan kattamiseen liittyviä päivittäisiä riskejä.

7.3 Produktin suunnittelu ja toteutus

Opinnäytetyön aloittaminen ja produktin toteuttaminen sai alkusysäyksensä perehtyessäni työtehtävään helmikuussa 2016. Kokonaisuuden hahmottaminen oli aluksi hankalaa, sillä vanha työhje ei pyrkinyt kuvaamaan kokonaisuutta juuri lainkaan. Työhjeen uudelleenlaatiminen otettiin puheeksi esimieheni kanssa melko pian työtehtävässä aloittamiseni jälkeen, sillä vanhan työhjeen puutteiden korjaaminen soveltui mielestäni erittäin hyväksi toimeksiantajaa hyödyttäväksi aiheeksi.

Jo alusta alkaen oli molemminpuolinen selvyys, että itse produktin tulisi olla salainen, eikä sitä tulisi julkaisemaan tämän raportin liitteenä. Työhje sisältää yksityiskohtaisia kuvauksia sisäisistä prosesseista, jotka ovat liikesalaisuuksia ja siten luonteeltaan ehdottoman salaisia.

Produktin työstäminen alkoi myöhemmin keväällä 2016 ja sen oli määrä valmistua saman vuoden kesälomakautteen mennessä. Tuolloin työhjeelle ilmeni jo tarvetta työtehtävässä toimivien tuuraajien perehdyttämiseen.

Työhjeen tekemisessä hyödynnettiin myös aiemmin työtehtävää hoitaneiden vanhempien kollegoiden näkemyksiä ja heiltä saatuja kehitysideoita, jotta työhje käsittelee prosesseja monesta eri näkökulmasta. Työhjettä tehtiin tiiviisti työtehtävän ohessa, jotta siihen tulisi kirjattua kaikki kunkin prosessin sisältämät työvaiheet. Työhjeen runko valmistui lopulta nopeaan tahtiin, mutta sitä täydennettiin myöhemmin aina, kun täydennystarvetta ilmeni. Erityisesti uuden työntekijän perehdyttämisen yhteydessä ilmeni täyden-

nystarpeita: työtehtävässä kokeneempina saattoi pitää joitakin asioita itsestäänselvyteenä, jolloin niitä ei tullut välttämättä kirjattua työohjeeseen. Produktia testattiin käytännössä useampaan otteeseen kesän sekä syksyn 2016 aikana osana työntekijöiden perehdytystä työtehtävään. Testauksista saatujen havaintojen perusteella voitiin täydentää produktia tarvittavilta osin.

Viimeisetkin puutteet työohjeessa käytiin läpi kokouksessa syyskuussa 2016 yhdessä esimiehen ja työtehtävää aiemmin tehneiden kollegoiden kanssa. Kollegat olivat lukeneet ohjeet ennen kokousta ja laatineet lukemansa pohjalta kehitysehdotuksia, jotka yhteisesti hyväksyttiin. Kokouksessa todettiin, että ilmi tulleiden kehitysehdotusten täydentämisen ja korjausten jälkeen työohje voitaisiin julistaa lopullisesti valmiiksi.

8 Pohdinta

Pohdintaluvussa analysoidaan opinnäytetyöprosessin ja siihen liittyvän produktin eli työohjeen onnistumista, kehitysehdotuksia sekä jatkotoimenpiteitä niin opinnäytetyöprosessin kuin produktina tehdyn työohjeen kannalta sekä opinnäytetyön tekijän omaa kehittymistä prosessin aikana. Opinnäytetyön onnistumista on arvioitu produktin ja opinnäytetyön onnistumisen kokonaisuutena. Opinnäytetyön kehitysehdotukset on pohdittu saadun palautteen sekä opinnäytetyöprosessista saadun kokemuksen pohjalta.

8.1 Opinnäytetyön arviointi, kehitysehdotukset ja jatkotoimenpiteet

Opinnäytetyön voidaan sanoa olevan kokonaisuudessaan onnistunut. Sekä työohje, että tämä raporttiosa saavuttivat niille osoitetut tavoitteet. Työohje sai myönteisen vastaanoton toimeksiantajalta sekä kollegoilta ja jää toimeksiantajan käyttöön sellaisenaan. Opinnäytetyöprosessin aikana saatu palaute eri sidosryhmiltä auttoi huomattavasti kokonaisuuden kasaamisessa, jotta tavoitteen mukainen selkeä työohje sekä opinnäytetyö saatiin muodostettua. Opinnäytetyön viitekehys antaa lukijalle hyvän ja selkeän kuvan säästöhenkivakuuttamisen luonteesta ja tarkoituksesta. Opinnäytetyön viitekehyksessä käytetty lähdeaineisto on kattava ja koostuu yleisesti luotettavista pidetyistä lähteistä.

Varsinaisen työohjeen tekemiseen jäi opinnäytetyöprosessista saadun kokemuksen pohjalta muutamia kehitysehdotuksia, jotka voisivat olla hyödyksi vastaaviin työohjeen sisältäviin opinnäytetöihin ryhtyville opiskelijoille. Opinnäytetyöprosessin aikana on suositeltavaa tehdä työohjetta mahdollisimman tiiviisti työtehtävien suorittamisen yhteydessä, kuvitellen selittävänsä kutakin työtehtävän vaihetta ja sen merkitystä ensikertalaiselle kirjallisesti. Mikäli mahdollista, muiden työtehtävään jo perehtyneiden työntekijöiden näkökulmien huomiointi auttaa työohjekokonaisuuden luonnostelussa jo prosessin varhaisessa vaiheessa. Tällöin työohjeesta tulee kattavampi jo alkuun, mikä potentiaalisesti säästää arvokasta aikaa muulta tekemiseltä. Työohjeen puutteita voidaan testata ehkäpä helpoiten antamalla perehtymättömän työntekijän tehdä työtehtävää yksinomaan työohjeen avulla. Näin toimittaessa, voidaan havaitut puutteet korjata työohjeeseen suoraan kohderyhmän havaintojen perusteella.

Työohjeen jatkojalostaminen ja päivittäminen siirtyvät opinnäytetyöprosessin valmistumisen jälkeen kyseenomaista työtehtävää hoitavien työntekijöiden vastuulle siltä osin, kun työprosessi mahdollisesti muuttuu. Tämän muutoksen suunnasta voi esittää arvioita globaalien megatrendien, kuten digitalisoitumisen ja automatisoitumisen yleistyessä. Tarvit-

seeko työohjetta sen nykyisessä kattavuudessaan sekä muodossaan tulevaisuudessa vuosien päästä, mikäli työtehtävä olisi osittain tai täysin automatisoitu?

8.2 Opinnäytetyöprosessin ja oman kehittymisen arviointi

Opinnäytetyö ei valmistunut alkuperäisen aikataulun mukaan. Tähän vaikuttivat etenkin opinnäytetyön tekeminen kokopäivätyön ohella, jonka myötä tämän opinnäytetyön raporttiosan tekeminen oli pieni haaste, joskin produktina laadittu työohje muodostui töiden ohessa ikään kuin itsestään. Työohje muodostui kuitenkin ensimmäiseen valmiiseen muotoonsa työnantajan kanssa sovittun aikataulun puitteissa vuoden 2016 kesäkuun alussa ja se oli priorisoitu operatiivisista syistä opinnäytetyön edelle. Opinnäytetyön raporttiosan kirjoittaminen viikonloppuisin muodostui kuitenkin ennen pitkää tavaksi, jonka aikaansaannoksena se muodostui valmiiseen muotoonsa vuoden 2016 loppukesän ja syksyn aikana yllättävän nopeasti.

Aloittaessani työtehtävässä, ei vakuutustoiminta ollut minulle entuudestaan erityisen tuttua perusasioita lukuun ottamatta, opintojen painottuessa enemmän rahoitukseen. Oppimiskäyrä olikin jyrkähkö, sillä lähtötasona oli muutaman vuoden takainen vakuutusalan peruskurssi. Aihealue oli kuitenkin erittäin mielenkiintoinen, sillä vakuutussäästämisen sijoitusluontoinen aspekti motivoi sijoittamisesta ja sen eri muodoista kiinnostunutta opinnäytetyön tekijää itseopiskelemaan aihealueen varsin perusteellisesti. Myös oman työtehtävän ja roolin kokonaisluonteinen hahmottaminen oli yksi keskeinen tekijä, miksi halusin opinnäytetyöni tehdä juuri tästä aihealueesta. Finanssi- ja talousasiantuntijan opiskelijana sijoittaminen aihealueena oli jo entuudestaan hyvin tuttua, mikä auttoi oppimaan vakuutussäästämisen luonteen erittäin nopeasti. Aihealueen itseopiskeleminen ei siten muodostunut missään vaiheessa ongelmaksi, vaan pikemminkin päinvastoin. Opinnäytetyöprosessin ohella hankittu osaaminen toimii pohjana mahdolliselle jatko-opiskelulle henkivakuuttamisen aihealueeseen. Kiinnostus henkivakuuttamista tai vakuutusalaan kohtaan ei hiipunut opinnäytetyöprosessin lopunkaan yhteydessä, vaan mielenkiinto alaa ja sen jatko-opiskelemista kohtaan jäi edelleen voimalliseksi. Säästöhenkivakuuttamisalan tunteminen on hyvä lisä jo entuudestaan hyvin sijoittamispainotteiseen osaamiseen.

Opinnäytetyöprosessiin voidaan olla kokonaisuudessaan varsin tyytyväisiä. Opinnäytetyöstä ja produktista muodostui varsin mielenkiintoinen kokonaisuus, joka syntyi lopulliseen muotoonsa motivaatiosta omaksua uusi mielekäs aihealue. Mikäli jotain täytyisi kuitenkin tehdä toisin, olisi se ajankäytön allokointi täysimääräisesti opinnäytetyöprosessiin ja aihealueen opiskelemiseen. Mikäli näin olisi tehty, olisi opinnäytetyöprosessi saatu päätökseensä varhaisemmassa vaiheessa ja isoa osaa kokopäivätyön suomaa vapaa-aikaa

ei olisi tarvinnut käyttää opinnäytetyön tekemiseen. Tätä usein varsin itsestäänselvytenä pidettyä vapaa-ajan arvoa ei sovi vähätellä, sillä se osoittautui prosessin aikana oikein arvokkaaksi asiaksi. Yksi prosessin arvokkaimpia opetuksia onkin läheisten kanssa vietyyn ja oman vapaa-ajan arvostaminen ja tasapainon ylläpitäminen työhön käytettyyn aikaan nähden.

Lähteet

Arvopaperi 2016. Suomi-yhtiön kokonaistulos raskaasti miinuksella. Luettavissa:
http://www.arvopaperi.fi/kaikki_uutiset/suomi-yhtion-kokonaistulos-raskaasti-miinuksella-6309054. Luettu: 20.8.2016

ETK 2016a. Eläketurvakeskus. Kansaneläke-etuudet ja takuueläke. Luettavissa:
<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/suomi/elake-etuudet/kansanelake-etuudet/>. Luettu: 4.9.2016

ETK 2016b. Eläketurvakeskus. Työeläke turvaa kohtuullisen kulutustason. Luettavissa:
<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/suomi/elake-etuudet/tyoelake-etuudet/>. Luettu: 4.9.2016.

Finanssivalvonta 2015a. Vapaaehtoiset yksilölliset eläkevakuutukset. Luettavissa:
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Elakesaastaminen/Elakevakuutus/Pages/Default.aspx>. Luettu: 5.6.2016

Finanssivalvonta 2015b. Sidottu pitkäaikaisäästäminen (PS). Luettavissa:
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Elakesaastaminen/PS/Pages/Default.aspx>. Luettu: 29.8.2016

Finanssivalvonta 2015c. Kaupankäynti indeksilainalla. Luettavissa:
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Indeksilainat/Kaupankaynti/Pages/Default.aspx>. Luettu: 11.9.2016

Finanssivalvonta 2014. PS-äästämisen riskit. Luettavissa:
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Elakesaastaminen/PS/Riskit/Pages/Default.aspx>. Luettu: 30.8.2016

Finanssivalvonta 2013. Säästö- ja sijoitusvakuutusten ominaisuuksia. Luettavissa:
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Vakuutukset/Ominaisuuksia/Pages/Default.aspx>. Luettu: 20.8.2016

Finanssivalvonta 2012. Säästö- ja sijoitusvakuutukset. Luettavissa:
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Vakuutukset/Pages/Default.aspx>. Luettu: 11.9.2016

Finanssivalvonta 2011. Indeksilainojen riskit. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Indeksilainat/Riskit/Pages/Default.aspx>. Luettu: 11.9.2016

Finanssivalvonta 2010a. Säästö- ja sijoitusvakuutusten riskit. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Vakuutukset/Riskit/Pages/Default.aspx>. Luettu: 20.8.2016

Finanssivalvonta 2010b. Indeksilainat. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Indeksilainat/Pages/Default.aspx>. Luettu: 11.9.2016

Finanssivalvonta 2010c. Indeksilainojen ominaisuuksia. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Indeksilainat/Ominaisuuksia/Pages/Default.aspx>. Luettu: 11.9.2016

FINE 2013. Vakuutus- ja rahoitusneuvonta. Perus- ja vertailutietoa henkivakuutuksesta.

Luettavissa: <https://www.fine.fi/media/julkaisut-2013/perus-ja-vertailutietoa-henkivakuutuksesta-2013.pdf>. Luettu: 24.7.2016

FINE 2014. Vakuutus- ja rahoitusneuvonta. Eläkesäästäminen. Luettavissa:

<https://www.fine.fi/media/julkaisut-2014/elakesaastaminen-2014.pdf>. Luettu: 24.7.2016.

FINE 2016. Vakuutus- ja rahoitusneuvonta. Henkivakuutus, säästö- ja sijoitusvakuutukset.

Luettavissa: https://www.fine.fi/finanssietoa/vakuutukset-ja-vahingot/henkivakuutus-saasto-ja-sijoitusvakuutukset.html#id_5. Luettu: 28.5.2016.

FK 2016. Finanssialan Keskusliitto. Vakuutusvuosi 2015 Vakuutusyhtiöiden tulokatsaus.

Luettavissa: <http://www.finanssiala.fi/materiaalit/FK-julkaisu-Vakuutusvuosi-2015.pdf>

Hallituksen esitys 344/2014

Jokela, T. Lammi, V. Lohi, I. & Silvola, T. 2013. Vapaaehtoinen henkilövakuutus. 6. Painos. Helsinki. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy. Jyväskylä.

Junnonen, M. 12.11.2014. Lakimies. Vakuutus tuotteiden sijoituskorit – mihin seikkoihin asiakkaan kannattaa kiinnittää huomiota? Finanssivalvonta. Seminaariesitys. Helsinki.

Luettavissa:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Esitelmat/messuesitelmat/Documents/Sijoitus-Invest_2014_Merja_Junnonen.pdf. Luettu: 5.6.2016

Kangas, A. 2015. Sijoitussidonnaisten säästöhenkivakuutusten käytettävyys ja vertailtavuus sijoittajan näkökulmasta. Tampereen Yliopisto. Pro gradu – tutkielma. Tampere. Luettavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97312/GRADU-1433841273.pdf?sequence=1>. Luettu: 13.8.2016

Kauppalehti 2016. Vakuutus korvausten veroetu joutuu leikkuriin. Luettavissa:

<http://www.kauppalehti.fi/uutiset/vakuutus korvausten-veroetu-joutuu-leikkuriin/V2DQHTje>.

Luettu: 29.8.2016

Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisut 2011/34

Kontkanen, E. 2011. Pankkitoiminnan käsikirja. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy. 2011. Jyväskylä.

Leinonen, J. 2015. Vakuutus sijoitus tuotteiden vertailu. Luettavissa:

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93596/leinonen_johannes.pdf?sequence=1

Luettu: 5.6.2016

Lepistö, K. 2016. Sijoitus vakuutukset verosuunnittelussa. Luettavissa:

<https://www.tritonia.fi/download/gradu/7061>. Luettu: 13.10.2016

OP Ryhmä a. OP Ryhmä lyhyesti. Luettavissa: <https://www.op.fi/op/op-ryhma/op-ryhma?id=80100&srcpl=1>. Luettu: 25.9.2016

OP Ryhmä b. Historia. Luettavissa: <https://www.op.fi/op/op-ryhma/op-ryhma/historia?id=80114&srcpl=8>. Luettu: 25.9.2016

OP Ryhmä c. OP Osuuskunta. Luettavissa: <https://www.op.fi/op/op-ryhma/op-ryhma/op-osuuskunta?id=80107&srcpl=8>. Luettu: 25.9.2016

OP Ryhmä d. Strategia. Luettavissa: <https://www.op.fi/op/op-ryhma/op-ryhma/strategia?id=80101&srcpl=8>. Luettu: 25.9.2016

OP Ryhmä 2015. OP Suomen suurin yhteisöveron maksaja. Luettavissa:
<https://www.op.fi/op/op-ryhma?cid=-66954&srcpl=4>. Luettu: 25.9.2016

Pokkinen, J. 2015. Vastuuvelka vahinko-, henki- ja työeläkevakuutusyhtiöissä. Luettavissa: http://www.actuary.fi/julkaisut/shv-tyot/a-model-for-the-claim-number-process/2015SHV_Pokkinen_Jenni.pdf. Luettu: 14.10.2016

Pörssisäätiö 2016. Sijoittajan vero-opas 2016. Luettavissa: <http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2016/05/Vero-opas-2016-low.pdf>. Luettu: 29.8.2016

Pörssisäätiö 2015a. Sijoitusrahasto-opas 2015. Luettavissa: http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2015/05/sijoitus_rahasto_opas_2015_b.pdf. Luettu: 11.9.2016

Pörssisäätiö 2015b. Osakeopas 2015. Luettavissa: http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2015/06/osakeopas_2015_e.pdf. Luettu: 11.9.2016

Pörssisäätiö 2015c. Sijoittajan korko-opas 2015. Luettavissa:
http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2011/12/korko_opas_2016_fin_final_172x250_web.pdf. Luettu: 11.9.2016

Rantala, J. & Pentikäinen, T. 2009. Vakuutusoppi. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy. 2009. Sastamala.

Talouselämä 2012. Vakuutusyhtiöiden tunnusluvut ja termistö. Luettavissa:
<http://www.talouselama.fi/te500/vakuutusyhtioiden-tunnusluvut-ja-termisto-3413766>. Luettu: 30.8.2016

Taloussanomat 2015. Moni henkivakuutusyhtiö pyytää pitkää siirtymäaikaa. Luettavissa:
<http://www.taloussanomat.fi/rahoitus/2015/06/16/moni-henkivakuutusyhtio-pyytaa-pitkaa-siirtymaika/20157680/12?pos=related>. Luettu: 4.6.2016

Tilastokeskus 2016. Yksityisen sektorin kuukausipalkkaisten keskiansiot miehillä 3 970 ja naisilla 3 150 euroa. Luettavissa: http://tilastokeskus.fi/til/yskp/2015/yskp_2015_2016-08-16_tie_001_fi.html. Luettu: 4.9.2016.

TRHV. Työntekijäin ryhmähenkivakuutuspooli. Työntekijäin ryhmähenkivakuutus (TRHV). Luettavissa: <http://www.trhv.fi/fi/vakuutuskuvaus/>. Luettu: 4.9.2016

Tuloverolaki 29.12.2009/1741

Vakuutussopimuslaki 28.6.1994/543

Vakuutusyhtiölaki 18.7.2008/521

Verohallinto 2013. Henkivakuutuskorvaus. Luettavissa: https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Henkivakuutuskorvaus. Luettu: 17.9.2016

Liitteet

Liite 1. Vakuutusyhtiöiden* vakuutusmaksutulo Suomessa vuonna 2015 sekä vahinkosuhte ja maksetut korvaukset

	Vakuutus- maksutulo milj.€	muutos-%	Vahinko- suhte % 1)	Maksetut korvaukset milj.€ 1)	muutos-%
Eläkevakuutus					
- lakisääteinen eläkevakuutus	13 215	3,9		13 815	2,7
Henkivakuutus					
- sijoitussidonnainen henkivakuutus	3 055	24,3			
- kapitalisaatiosopimus	2 028	-9,8			
- muu henkivakuutus	295	-0,7			
- työntekijäin ryhmähenkivakuutus	37	-6,5			
- muu ryhmähenkivakuutus	146	0,9			
- sijoitussidonnainen yksilöllinen eläkevakuutus	331	-5,4			
- muu yksilöllinen eläkevakuutus	109	-14,0			
- sijoitussidonnainen ryhmäeläkevakuutus	122	27,3			
- muu ryhmäeläkevakuutus	152	-16,9			
- jälleenvakuutus	10	0,0			
Henkivakuutus yhteensä	6 285	5,6		3 986	4,1
Vahinkovakuutus					
- lakisääteinen tapaturma	600	1,7	106,8	481	0,6
- muu tapaturma ja sairaus	528	8,5	71,9	348	5,7
- maa-ajoneuvot	812	2,3	66,8	529	1,5
- meri- ja lentoalukset, kuljetus	132	2,7	62,9	78	6,4
- palo- ja muu omaisuusvahinko	1 027	2,5	66,6	629	-9,3
- moottoriajoneuvon vastuu	849	2,1	84,2	484	-2,5
- vastuu	235	-40,3	76,7	139	-2,7
- luotto ja takaus	21	-21,1	0,3	3	-32,1
- oikeusturva	91	4,0	68,5	54	-4,0
- muu ensivakuutus	65	-2,1	60,9	41	-3,6
Vahinkoensivakuutus yhteensä	4 359	-1,0	76,6	2 785	-1,8
- kotimainen jälleenvakuutus	70	0,4	83,7	47	-15,3
- ulkomainen jälleenvakuutus	65	0,1	30,0	38	-17,8
Vahinkovakuutus yhteensä	4 494	-1,0	76,2	2 870	-2,3
YHTEENSÄ	23 994	3,4		20 670	2,3

* ml. kotimaiset yhtiöt ja ne ulkomaiset yhtiöt, joiden tiedot toimitettu FK:lle

1) korvauskulut / vakuutusmaksutuotot ja maksetut korvaukset, vain kotimaiset yhtiöt

Vakuutusvuosi 2015 (FK 2016, 6)

Liite 2. Henkivakuutusyhtiöiden maksutulot Suomessa vuonna 2015 (milj. €)

	Sijoitussid. henki	Kapitalisaatio- sopimus	Muu henki	Työntekijän ryhmähenki	Muu ryhmähenki	Sijoitussid. yksilöllinen eläke	Muu yksilöllinen eläke	Sijoitussid. ryhmä- eläke	Muu ryhmä- eläke	Ensi- vakuutus	Jälleen- vakuutus	Vakuutus maksutulo yhteensä	Markkina- osuus ensivakuu- tuksesta %
Nordea Henkivakuutus Suomi Oy	819	1 431	59	0	0	80	19	0	0	2 407	0	2 407	38,4
OP-Henkivakuutus Oy	1 127	96	94	9	2	70	29	17	53	1 497	0	1 497	23,9
Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiö	406	415	46	10	9	71	14	75	65	1 113	2	1 116	17,7
LähiTapiola Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö	201	26	43	12	53	33	22	7	26	423	0	423	6,7
Vakuutusosakeyhtiö Henki-Fennia	124	21	6	5	10	5	7	9	13	200	0	200	3,2
Aktia Henkivakuutus Oy	135	0	12	1	9	7	6	2	3	175	0	175	2,8
Sp-Henkivakuutus Oy	116	6	20	0	0	6	1	0	0	149	0	149	2,4
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Kaleva	0	0	35	0	29	0	0	0	0	64	0	64	1,0
Aurum Sijoitusvakuutus Oy	7	0	0	0	0	51	0	0	0	59	0	59	0,9
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi	0	0	13	0	0	0	14	0	0	27	0	27	0,4
Försäkringsaktiebolaget Liv-Alandia	0	0	4	0	0	1	1	0	1	7	0	7	0,1
Kotimaiset yhteensä	2 935	1 995	331	37	112	324	113	111	161	6 120	2	6 122	97,5
Kotimaiset yhteensä 2014	2 363	2 222	297	40	145	346	127	96	182	5 817	10	5 827	
Kasvu-%	24,2	-10,2	11,6	-5,9	-22,7	-6,4	-11,3	15,5	-11,1	5,2	-74,3	5,1	
Handelsbanken Henkivakuutus	118	32	0	0	0	4	0	0	2	156	0	156	2,5
Kaikki yhteensä	3 053	2 028	331	37	112	328	113	111	163	6 276	2	6 278	100,0
Kaikki yhteensä 2014	2 458	2 248	297	40	145	350	127	96	183	5 942	10	5 952	
Kasvu-%	24,2	-9,8	11,6	-5,9	-22,7	-6,3	-11,3	15,5	-10,7	5,6	-74,3	5,5	

Vakuutusvuosi 2015 (FK 2016, LIITE 5)

Liite 3. Sijoitussidonnaisen kannan työohje (salainen)